

Első év. 9-ik füzet.
Debrecen 1904. május 1.

CSOKONAI LAPOK

IRODALMI FOLYÓIRAT

Szerkeszti:

RUDNYÁNSZKY GYULA.

Megjelen minden hónap
1-én és 15-én.

Előfizetési ára:

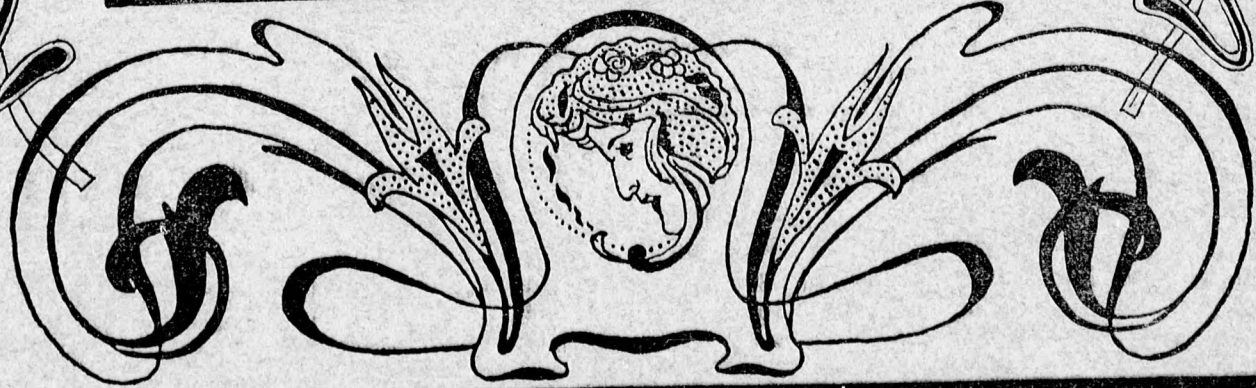
Félévre 5 kor. — fill
Negyedévre 2 „ 50 „
Egy füzet ára 50 fillér.

KIADÓ LAPTULAJDONOS
MORVAY ZOLTÁN

DEBRECEN,
CSOKONAI-NYOMDA
RUZICKA GYULA ÉS TÁRSA.

Szerkesztőség:
Debrecen, Csapó-utca
19. szám.

Kiadóhivatal:
Debrecen,
Csokonai-Nyomda,
Kossuth-u. 13. sz.

Finom és a legjobb kivitelű férfi fehérneműek, valamint teljes úri kelengyék a legjutányosabb árak mellett készülnek

Békés Lajos kalap-, fehérnemű- és divatüzletében

Debrecen, Főpiac.

A téli idényre keztűk, kalapok, orosz sárcipők, dániai bőrkabátok, továbbá mindennemű úri divatcikkek.

A hölgyvilág figyelmébe ajánljuk

!! Lovass és Ladányi

(Piac-u. 7. sz.)

Női ruhakelmékkel, selymekkel, mindenféle újdonságokkal és díszekkel gazdagon felruházott áruházát.

E két ifjú ember e téren sokáig működött külföldön, volt alkalmuk nagyobb világi gyárakkal összeköttetésbe lépni.

Időközönként egyikőjük megy Párisba, a divatfészekbe hol személyesen vásárolják össze a díszingvált minták újdonságait.

Műtermükben női ruhák angol és francia modellek után gyorsan és pontosan készíttetnek.

Molnár János építő

Debrecen, Kar-utca 24. szám.

Elvállal minden e szakmába vágó új munkákat, — ocska épületek átalakítását, csatornázásokat, régi épületek javítását, nedves falak szárazsá tételét stb.

MIHALOVITS J. gyógyszerész a „KIGYÓ”-hoz DEBRECENBEN.

Ajánlja a teljesen fémmentes s kiváló jöhatású **„Mollitergin”** arc s kézbőr finomító szépitő szerét, mely a szélkifujta arcot vagy kezeket a legrövidebb idő alatt fehérré, puhává és üdévé teszi s a poudér alá is igen ajánlható. Hatása gyors és biztos! Mint bőrápoló szer páratlan. Egy üveg „Mollitergin” ára 1 korona.

Pártoljuk a hazai kisipart! A legfinomabb Keztűk, valamint a legszakszerűbben készült **Sérvkötők, Haskötők stb.** a legjutányosabb árakon kaphatók és megrendelhetők

Vitarius Béla külföldön tanulmányozott keztűs és kötszerész mesternél DEBRECEN, Főter, Bádogos-u. 1. (Tisza-palota.) Tóth Béla gyógyszerész mellett.

Debreczeni Vasöntőde és Géplakatosság

Péterfia-Hadház-utcai telepén

Kerti locák és asztalok, Kutszivattyuk, vízfecskendők, Sírkeresztek és kerítések, Uthengerek, építkezési vastárgyak, Első kézből olcsó gyári árakon kaphatók!

Csokonai Lapok

ezidőszerint Magyarország legolcsóbb és legdiszesebb irodalmi folyóirata.

Négy soros apróhirdetés közlési díja félévre 5 korona egész évre 10 korona.

Egy tizedrészes hirdetés egyszeri közlése	5 korona.
„ „ „ negyedévi „	24 korona.
„ „ „ egész évi „	80 korona.
Egy huszadrészes hirdetés egyszeri közlése	3 korona.
„ „ „ negyedévi „	12 korona.
„ „ „ egész évi „	40 korona.

Legelőnyösebb bevásárlási forrás

férfi-fiu- és gyermek ruhákban: Neumann M.

cs. és kir. udvari szállítónál Debrecen, Piac-utca 49. sz.

5 KORONÁÉRT!

küldök, mig a készlet tart, 4 és fél kg. finom, enyhe virágillatú PIPERESZAPPANT

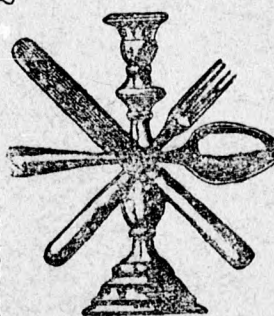
rózsa, ibolya, tojásolaj, glicerin, speik és mosus darabokból szépen összeválogatva utánvétellel

AUFFENBERG JÓZSEF

Budapest, VII. Huszár-u. 6.

Egy háztartási mérleg ingyen

Mesésen olcsó árak mellett küldöm szét tulhalmozott raktáramból világhírű s kiválóságukért általánosan kedvelt

mexikói ezüst-áruimat és pedig:

- 6 db mexikói ezüstasztalikést,
- 6 „ „ evővillát,
- 6 „ „ evőkanalat,
- 12 „ „ kávéskanalat
- 6 „ kiváló deszertkést,
- 6 „ deszertvillát,
- 1 „ mex. ez. levesmerőkanál,
- 1 „ mexikói ezüst tejmerítőt,
- 2 „ elegáns szálon asztali gyertyatartót.

Minden megrendelő ezenkívül jutalomképpen egy szavatoság mellett pontosan működő, 12 és fél kilo hordképességű háztartási mérleget teljesen díjtalanul. A mexikói ezüst egy (be- lül is), melynek tartósságáért és kiváló minőségéért jótállást vállalom. Szétküldés a pénz előzetes megküldése esetén vagy utánvétellel történik az európai raktárból.

AUFFENBERG JÓZSEF Budapest, VII., Huszár-u. 6.

46 db összesen csak 6.50 frt.

Butor

Állandó kiállítás. Saját gyár. Alapított 1875.

Költségvetés-, rajz- és minták- kal kívánatra díjmentesen szolgálak

Osztr. magy. szab. asztalgyár. Teljes lakberendezések u. m. háló, ebédlő és szalon berendezések a legfinomabb kivitelben kaphatók

SCHWARZ VILMOS

Debrecen, Piac-u. 71.

Nógrádi Sándorné nőruha varróterme

Lamprecht-ház emeletén. Debrecen, Piac-utca 42.

Elfogadok a legújabb divat szerint toalették elkészítését, egyszerűtől a legdiszesebbig, szolid árak mellett. Vidéki megrendeléseket pontosan teljesítek.

A kisbirtokosok által

sajátkezüleg, a legnagyobb gonddal, angolnyelves és rafiás eljárással készített, kitűnő minőségű vagyoniilag szavatolt, fajtiszta, I-ső rendű, miniszteri szokványrendeletnek minden tekintetben megfelelő

Szőlőlugasnak is kiválóan alkalmas:

csemege és borfaju szőlőtások a tapasztalatok során fajtisztának, a legjobbaknak és legmegbízhatóbbaknak bizonyultak:

Minden nagy hangon hirdetett, gyárilag füllesztett, reklámirozott előhajtásos oltást messze felülmulnak!

Chasselás, muskotály és más legkiválóbb csemegefajokból összeválogatott

I-ső rendű Lugasgyűjtemény ára:

(melyeknek megeredéseért és jóságáért felelősség vállalatik)

- 1. Kisösszeállítás 15 drb 5 kor.**
- 2. Nagyösszeállítás 30 drb. 10 kor.**

a) Borfajok:

Amerikai ripária portális alanyon oltott gyökeres fás és zöld oltványok ára tavaszi szállításra:

Ezer darab	200 k. — f.
Száz darab	22 „ — „
Tíz darab	2 „ 50 „

b) Csemegefajok:

Árak tavaszi szállításra értendők:

Ezer darab	220—240 k.
Száz darab	25—30 k.
Tíz darab	3—5 k.

Hazai szőlőfajok! Filoxeramentes!

Szőlőkirály (Delaware)

A kötött talajon egyedül használható olyan rendkívül korai directtermő, melynek 25—26% os cukor és szokatlanul nagy szesztartalma bora igen jó, hasonló a szomorodni másláshoz és a madérához. Silányabb kerti vagy homoki borok feljavítására, gyengébb évbeli termések házasítására nem lehet eléggé ajánlani. A delaware francia szigetről 17 évvel ezelőtt közvetlenül az érmellékre portált ezen peronospórának ellent álló szőlőfaj termi ma napság hazánkban a legjobb és legerősebb bort s méltán nevezhetjük a borok királyának. A jövő szőlőszet kincse. Mindenütt megterem úgy a homokon, mint a kötött anyago, meszes, köves, palás és nyirkos talajokban. Ezen beoltás nélkül termő, biztosan jól megforradott, rendkívül (tartós szívós zöldhajtása 1—2° hideget is kibíró) korán érő csemegefaj. felhozott előnyeinek fogva, — megérdemli, hogy kertjeinkben, kerítések és házaink fala mellett s minden egyébre nem használható helyeken — mint

Szőlőlugas

tenyésztessék.

100 darabból álló lugasgyűjtemény csomagolva és postára feladva csak 10 korona.

Borkirály! Mintabor 2 kor. Delaware!

Ripáriaportális telepek! Nagymennyiségű ripária eladás!

Tisztán kezelt valódi érmelléki fajborok:

palackokban úgy mint hordókban, kicsinyben és nagyban a legjutányosabban beszerezhető s kívánatra válaszbélyeg ellenében felvilágosítást vagy 1 kor. utánvételt mellett mintabort küld.

Az Érmelléki Szőlőszeti és Borászati Szakközlöny mint

Országos Hirdetési Kalauz.

Székelyhíd (Biharmegye.)

Tavaszi újdonságok!

Leány ruhácskák,
Női Kalapok,
Női Felöltők —
Napernyők

Dusválasztékban olcsón
magyar kir. főposta mellett.

Selyem és Szövet Blousok

minden elfogadható árban
kaphatók

Rózsa Ignác

Párisi divatáruházában

Tavaszi idényre: Divatos és jutányos **CONFECTIO.**

Női és
leányfelöltők,
kalapok

beszerzésére
ajánljuk

Debrecen, Kistemplom-bazár.

Rózsa

elismert
legnagyobb
női divat
áruházát

Plissé és Gouwré Intézet.
Külön kalap Szalon.
Gyászkalapokból állandó raktár.

Négy soros apróhirdetés közlési díja félévre 5 korona, egész évre 10 kor.

GOLDSTEIN KAROLINA

orvosilag elismert mellfűző műterme Debrecen.

Festőminták

Gyürky Sándor
papirkereskedésében.

Dávidházy Kálmán könyvkötészete

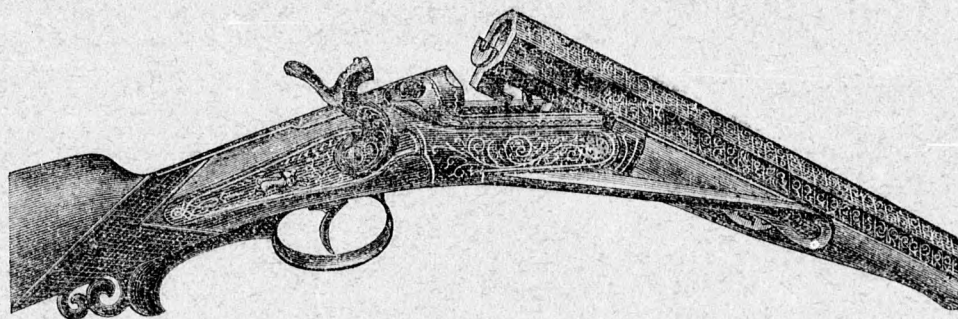
Debrecen, Fűvészkert-utca 9. — Elsőrangú cég min-
den könyvkötészeti és díszműcikkek készítésére.

A Péter Pál-féle kispipa vendéglőt átvettem Csapó-
utca sarkán. Ajánlom kitűnő ma-
gyar konyhamatés tisztán kezelt tulsj-
boraimat a közönség b. figyelmébe Beke Aladár donos

Legjobb ajánlható az úri közönségnek az
Amerikai Vegyszeti Ruha Tisztító és javító intézet.

Festőminták

Gyürky Sándor
papirkereskedésében.

Skóth Lajos fegyverműves

Széchenyi-utca 3. sz.

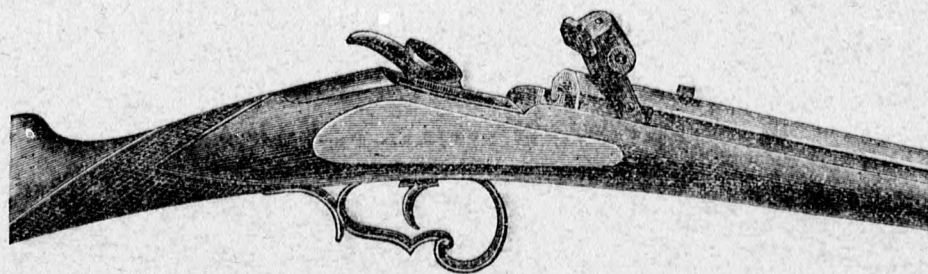
Ajánlja

serét és golyós fegyvereit

melyek átdolgozva és pontosan belőve vannak.

Minden a vadászathoz tartozó cikkek a legjutá-
nyosabb árban nálam beszerezhetők.

Használt fegyverek megvétetnek vagy becseréltetnek.

A kisbirtokosok által

sajátkezüleg, a legnagyobb gonddal, angolnyelven és rafiás eljárással készített, kitűnő minőségű vagyoniilag szavatolt, fajtisza, I-ső rendű, miniszteri szokványrendeletnek minden tekintetben megfelelő

Szőlőlugasnak is kiválóan alkalmas:

csemege és borfaju szőlőtások a tapasztalatok során fajtisztának, a legjobbknak és legmegbízhatóbbknak bizonyultak:

Minden nagy hangon hirdetett, gyárilag füllesztett, reklámirozott előhajtásos oltást messze felülmulnak!

Chasselás, muskotály és más legkiválóbb csemegefajokból összeválogatott

I-ső rendű Lugasgyűjtemény ára:

(melyeknek megeredéseért és jóságáért felelősség vállaltatik)

1. Kisösszeállítás 15 drb 5 kor.
2. Nagyösszeállítás 30 drb. 10 kor.

a) Borfajok:

Amerikai ripária portális alanyon oltott gyökeres fás és zöld oltványok ára tavaszi szállításra:

Ezer darab	200 k. — f.
Száz darab	22 „ — „
Tíz darab	2 „ 50 „

b) Csemegefajok:

Árak tavaszi szállításra értendők:

Ezer darab	220—240 k.
Száz darab	25—30 k.
Tíz darab	3—5 k.

Hazai szőlőfajok! Filoxeramentes!

Szőlőkirály (Delaware)

A kötött talajon egyedül használható olyan rendkívül korai directtermő, melynek 25—26%-os cukor és szokatlanul nagy szesztartalma bora igen jó, hasonló a szomorodni másláshoz és a madérához. Silányabb kerti vagy homoki borok feljavítására, gyengébb évbeli termések házasítására nem lehet eléggé ajánlani. A delaware francia szigetről 17 évvel ezelőtt közvetlenül az érmellékre portált ezen peronospórának ellent álló szőlőfaj termi ma napság hazánkban a legjobb és legerősebb bort s méltán nevezhetjük a borok királyának. A jövő szőlőszet kincse. Mindenütt megterem úgy a homokon, mint a kötött anyago, meszes, köves, palás és nyirkos talajokban. Ezen beoltás nélkül termő, biztosan jól megforradott, rendkívül (tartós szívós zöldhajtása 1—2° hideget is kibíró) korán érő csemegefaj, felhozott előnyeinek fogva, — megérdemli, hogy kertjeinkben, kerítések és házaink fala mellett s minden egyébre nem használható helyeken — mint

Szőlőlugas tenyésztessék.
100 darabból álló lugasgyűjtemény csomagolva és postára feladva csak 10 korona.

Borkirály! Mintabor 2 kor. Delaware!

Ripáriaportális telepek! Nagymennyiségű ripária eladás!

Tisztán kezelt valódi érmelléki fajborok:

palackokban úgy mint hordókban, kicsinyben és nagyban a legjutányosabban beszerezhető s kívánatra válaszbélyeg ellenében felvilágosítást vagy 1 kor. utánvétel mellett mintabort küld.

Az Érmelléki Szőlőszeti és Borászati Szakközlöny mint

Országos Hirdetési Kalauz.

Székelyhid (Biharmegye.)

Tavaszi ujdonságok!

Leány ruhácskák,
Női Kalapok,
Női Felöltők —
Napernyők

Dusvásztékban olcsón
magyar kir. főposta mellett.

Selyem és Szövet Blousok

minden elfogadható árban
kaphatók

Rózsa Ignác
Párisi divatáruházában

Tavaszi Idényre: Divatos és jutányos **CONFECTIO.**
Női és leányfelöltők, kalapok beszerzésére ajánljuk
Debrecen, Kistemplom-bazár.

Rózsa

elismert
legnagyobb
női divat
áruházát

Plissé és Gouwré intézet.
Külön kalap Szalon.
Gyászkalapokból állandó raktár.

Legelőnyösebb bevásárlási forrás
férfi-fiu- és gyermek ruhákban: **Neumann M.**
cs. és kir. udvari szállítónál
Debrecen, Piac-utca 49. sz.

Négy soros apróhirdetés közlési díja félévre 5 korona, egész évre 10 kor.

GOLDSTEIN KAROLINA
orvosilag elismert mellfűző műterme Debrecen.

Festőminták Gyürky Sándor
papirkereskedésében.

Dávidházy Kálmán könyvtésze
Debrecen, Fűvészkert-utca 9. — Elsőrangú cég min-
den könyvtészeti és díszműcikkék készítésére.

A Péter Pál-féle Kispipa vendéglőt átvettem Csapó-
utca sarkán. Ajánlom kitűnő ma-
gyar konyhaművészt tiszán kezelt tulaj-
boraimat a közönség b. figyelmébe **Beke Aladár** donos

Legjobb ajánlható az uri közönségnek az
Amerikai Vegyészeti Ruha Tisztító és Javító intézet.
Menerik József Csapó- és Vár-utca sarok.

Festőminták Gyürky Sándor
papirkereskedésében.

Skóth Lajos fegyverműves

Széchenyi-utca 3. sz.

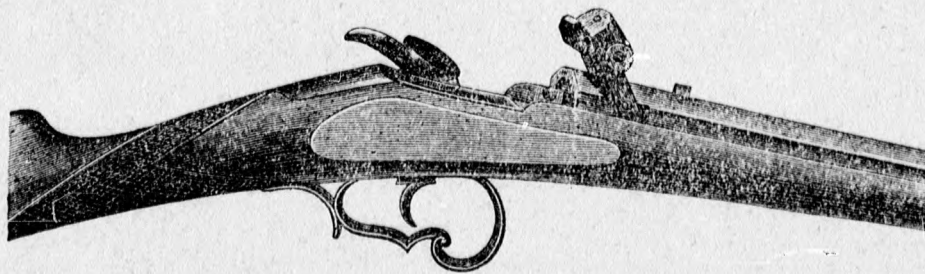
Ajánlja

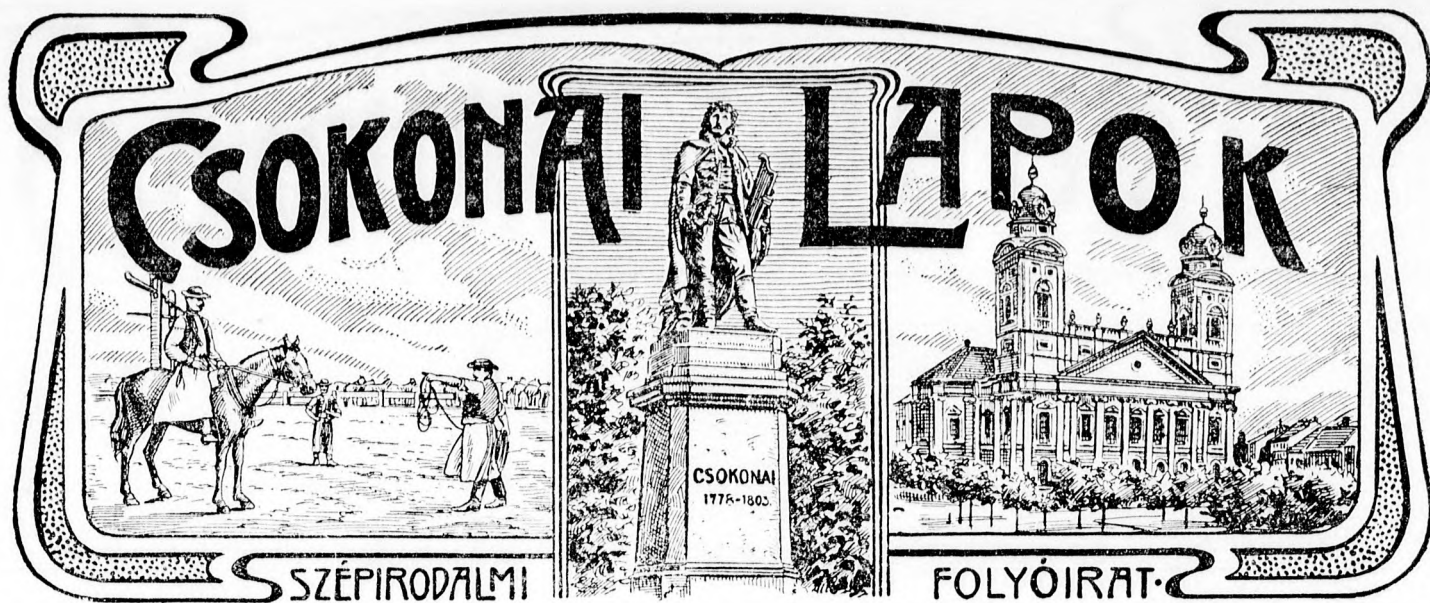
serét és golyós fegyvereit

melyek átdolgozva és pontosan belőve vannak.

Minden a vadászathoz tartozó cikkek a legjutá-
nyosabb árban nálam beszerezhetők.

Használt fegyverek megvétetnek vagy becseréltetnek.

Előfizetési ára :
Félévre 5 korona — fillér.
Negyedévre 2 korona 50 fillér.
Egy füzet ára 50 fillér.

Szerkeszti :
Rudnyánszky Gyula.

Szerkesztőség :
Debrecen, Csapó-utca 19. sz.
Kiadóhivatal :
Debrecen, Csokonai-nyomda.

Az irodalmi bíráló.

BEÓTHY Zsolt azt a véleményt nyilvánította, hogy a bíráló ne legyen oktató, tanulságos, hanem olyan magasabb szempontból kifejtett ítélet, mely a közönség ízlését nemesítse, fejlessze s az irodalmi alkotásokról a széptani irányok, eszmék, törekvések megvilágításával nyilatkozzék.

Szerinte a hasznos tanácsadás, a hibák kimutatása, a tanulságos oktatás nem a bíráló tiszte, hanem az iskolába való.

Beóthy Zsoltnak általánosságban nincs igaza. Elsőbbin azért, mert az a kijelentése, hogy az irodalmi bíráló, ha részletekbe merül és hasznára lehet utmutatásaival az írónak, művészek, iskolai oktatás feladata, — semmiképp meg nem érthető. Hiszen az iskola porát rég lerázta, nem ritkán nem is igen sokáig szedte magára, aki manapság az irodalomban mint alkotó író szerepel. Aztán még egyáltalán nem helyeselhető az a felfogás, hogy a bíráló ne írójék az író számára, hanem csupán a közönségnek, az olvasónak.

Továbbá a mi viszonyaink oly sajátosan furcsák, hogy éppen az alapos, részletes, oktató bíráló teljes hiánya tette lehetségessé azt a garázdálkodást, mely harminc év alatt költészetünk berkeit feldulta, legszebb virágainkat letaposta, lelegelte s az önző pajtáskodás erőszakosságával útszéli dudvát, gyomot, giz-gaszt emelt virággá.

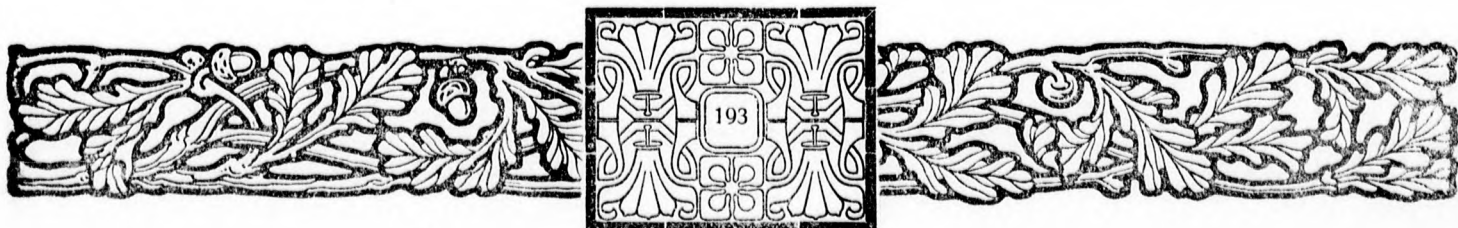
A mi irodalmunkban nemcsak nem fölösleges az oktató, nyesegető, igazmondó, tanulságos bíráló, hanem igenis szükséges, sőt nélkülözhetetlen.

Az olvasónak ugyszólván fogalma sincs róla, mit tartson jónak, szépnek, értékesnek. Ízlését a vásári kiabálók annyira eltompították, hazugságokkal, ámitásokkal, silány holmik égis emelésével, becses alkotások sárba rántásával oly mértékben megtévesztették, hogy ma már szinte lehetetlen a sok csalafintaságból kihámozni az igazat.

Sehol a világon annyi üres, felfújt nagyság nem garázdálkodik, mint a mi irodalmunkban. És a megtévesztett olvasók divatos, éktelenül felmagasztalt írói immár maguk se tudják elválasztani a saját értéküket az idegen tollaktól, melyekkel őket álbarátaik, haszonleső cimboráik, érdekszövetségeseik fölékesítették.

Legtöbb oktalannul jelesnek kikiáltott írók úgy járt, mint a hívatásos hazug, aki úgy beleéli magát hazugságaiba, hogy végre maga is szent igaznak hisz mindent, amit hazudik.

Akárhány példát hozhatnánk fel arra, hogy tehetséges íróink visszafejlődtek, elposványosodtak, összes ifjúkori gyarlóságukat nyelvben, pongyolaságban, felületességben stb. magukkal cipelték egész pályájukon, mert örökké csak émyelgős dicsőítésben volt részük és soha senki sem írta meg róluk az igazat.

Tudatlanság, elbizakodás léha hiúság, tárgyban, szellemben, irányban, egyéniségben korlátolt, lomha csökönység jellemzi nem egy írónk minden művét; mert soha sem volt alkalmuk varázstükörbe nézni, hogy megtudják a rideg valót, hogy nem ők a legszebbek, legtökéletesebbek a világon.

Ismerek költőt, aki mindenkiről mély megvetéssel, gőgös kicsinyléssel beszél és magát Petőfinél, Aranynál különbnek tartja. Az ő szemében Vörösmarty elavult, fakó, száraz irodalomtörténeti múmia. Csokonai fanyar, elzüllött, paraszti kálvinista diák és valamennyien a Tóth Kálmánok, Dalmady Győzők sorában nem is annyira apró csillagok, hanem csak báli füzértáncfigurák az ő költészetének napfénye mellett.

Az irodalmi tájékozatlanság akkora már, hogy az újabb irkafirkáló nemzedék nagyképű gyerekei vállveregetve felfödözgetik a 20—25 év óta ismert költőket és ma úgy írnak rólok, mintha csak tegnap tűntek volna fel.

Folytathatnám ezeket a kétségbeejtő adatokat a végtelenségig.

De most csak röviden akartam rámutatni Beőthy Zsolt tévedésére.

Az én szerény véleményem szerint igenis nagy szükség van oly irodalmi bírálatra, mely egyrészt oktasson, tanulságos legyen, közönségnek és írónak egyaránt használjon, másrészt a kegyetlen igazmondás, a gyom-írtó bátorság, a nyílt hadakozás erényeivel ékeskedjék.

Bírálatra, kemény, erős, okos, merész bírálatra van szüksége irodalmunknak; bírálatra mely hamis bálványokat ledöntsön, ízzé-porrá zúzzon és a cél és irány nélkül bolyongó írókat és a megtévesztett, elbolondított közönséget felvilágosítsa, kioktassa, jó útra terelje.

Különösen ami a bálványokat illeti, e részben égető szükség van a legerősebb eszközökre. A kufárokat — itt az ideje! — irgalmatlanul ki kell korbácsolni nemzeti irodalmunk templomaiból.

Petur.

Contra festa.

Irta: *Endrődy Sándor.*

*Az ünnepek zaja becsapod szobámba.
Nem tehetek róla: nincs örömöm benne.
Agyamba nyilallik az utcai lárma
S valami tompa kín sajdul a szívembe.*

*Borongva nézek a hömpölygő tömegre
S szinte ajkamra tör, hogy oda kiáltsak:
Hazugság! hazugság! Nincs komoly értelme!
Mit akartok? Egymást mért bolondítjátok?*

*Tovább kavarnak. Minden csupa mámor,
S szinte fel az égig riadoz az „éljen!”
Bennem meg a harag zivatara lángol,
Vád és keserűség zajlanak sötétben.*

*Cifrázkodó népség, hívalkodó nemzet,
Áldomások rabja, ünnepek bolondja, —
Mikor térsz eszedre? Az lesz a te veszted,
Hogy sohasem gondolsz a hétköznapokra.*

*Nincs okod ünnepre! ha nem hiszed, ám jó!
Képzeltés, öncsalás! lever, összevétel.
Minden ünnepedben van valami bántó,
Valami kelletlen, erőszakos, érdes.*

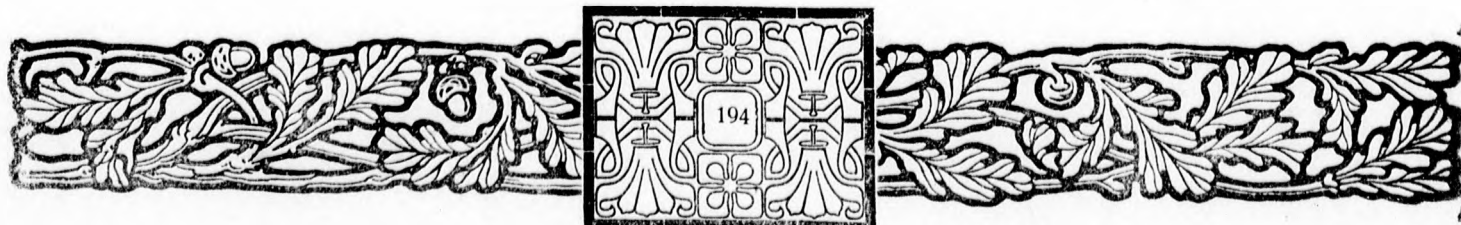
*Hiába csinálod, hazudod magadnak:
Nincs igazság benne s istenáldás rajta.
Koszorúdból sebző tövisetek fakadnak,
Mosolyod könybe fül s torkod fojtogatja.*

*Százszor több okod van mélyen elborulni,
Lázadó bánattól, gyötrelemtől égni.
— Ám, mit ér a múltak romjaira hullni
S meddő jajongással a jövőt jecselni?*

*Csendet óhajtanék, mélységes nagy csendet
Mely szinte döbentő, szinte temetői,
Minő nyári hőben, ízzó levegőben
A közelgő vihart szokta megelőzni.*

*Halálos, nagy csendet...
Nem, a halál nem kell!
Zúgja túl a gondolat az élet larmája!
Félre a cicomás, hazug ünnepekkel!
Álljunk izomedző, köznapi munkába!*

*Pusztuljon az üres, áldatlan parádé
S vele minden, ami hiúság, önérdék.
Legyen egész lelkünk a szegény hazáé,
Kit sebek borítanak s gonosz idők tépnek.*

*Akarjunk már egyszer! s legyen akaratunk
Hatalmas, erős a viharokkal szemben.
Éljen munkalázban minden gondolatunk,
Bánatunk gyúljon fel győzelmes tettekben!*

*Ha majd ez a szent tűz ég minden magyarban,
Minden agy, minden kéz dolgozik serényen,
S a haza ott lángol minden gondolatban,
Ott lüktet igazán minden szívverésben;*

*Ha ez a viharvert, révedező nemzet
Rálép a jövődök útjaira bátran,
S nem hisz ezer felé, a hogy eddig tette,
De egy testté lesz a megváltó munkában;*

*Szántóvető ember, ha barázdát forgat,
Munkás, ha pörölyét üllőre lecsapja,
Tudós, költő, művész, ha nagyot alkotnak,
Verítékét, fényét mind a haza kapja;*

*Majd ha a műveltség nem lesz hiú cégér
És a hazafiság nem visel álarcot;
Majd ha szabadságért, magyar dicsőségér
Megvivjük a döntő, diadalmas harcot;*

*S büszkén oda állunk — ledöntve a korbát —
A független, szabad nemzetek sorába:
Te megtisztult, erős, dicső Magyarországnak,
Akkor ünnepelhetsz isten igazába!*

„János vitéz“ története.

Irta: Oravecz Ödön.

EZERNYI szenvedés, megpróbáltatás után az első biztos, mindennapi kenyeret a Pestj Divatlapok segédszerkesztői állása nyújtotta Petőfinek. — Életének örvénylő forogtagja meglohadt, megcsöndesedett. Kinyílt a vihar szeme, hogy újra majd viharban, harci zivatarban csukódjék örök álmra. Nyugalmas élete csakhamar nagyobb munka megírására ösztönzé alkotó tehetségét. Megírja *A helység kalapácsát*, mi 1844. október 24-ikén jelenik meg. Ezt már november hó 10-dikén követik *Versei*. Ezek megjelenése után foghatott hozzá *János vitéz* megírásához. Ismeretes dolog, hogy ő mily gonddal végezte munkái sajtó alá rendezését, mily éber figyelemmel vigyázott, hogy nyomdahiba ne legyen bennük. Panaszkodik is sokat erről a gépies robotolásról leveleiben. Ezért írja 1847. február 20-án Kovács Pálnak, mikor összes műveit egy kötetben

adja ki Emich, hogy „mindennap kétszer kell a nyomdába zarándokolnom, annyi bajom van, mint az istennyila, azzal a menykő nagy kötettel“.

Mig ily aprólékos munkával kellett bíbelődnie, nem hisszük, hogy addig bele fogott volna *János vitéz* megírásába. Határozottan téves lehet Havas Adolf nézete, aki szerint Petőfi e művét okt. és nov. havában írta. Ferenczi Zoltán úgy véli, hogy november második felében kezdett bele s december első napjaiban olvasta föl, Vörösmarty, Vachott Sándor és Imre előtt. Ez a föltevés inkább elfogadható s ezzel megegyezik Gyulai Pál számítása is, ki azt jegyzi fel, hogy Petőfi 30 nap alatt írta e művét. (P. S. és lyrai költészetünk Uj-Magyar Múzeum 1854.) Zilahy szerint hat nap és hat éjjel írta, mi nem lehetetlen, de kevésbé valószínű. Vahot Imre *Emlékirataiban* csak annyit mond, hogy „neki mint lánglelkű költőnek, csak néhány est és éjjel kellett ahhoz“. Ezt az adatot ismétli Fischer Sándor és Schwicker is. (Gesichte der ungarischen Litteratur.) Tekintve azt, hogy Zilahy elfogultságában, Vahot nagyító, színező előadásában keveset bízhatunk, Ferenczivel egyértelműleg azt hisszük, hogy költőnk meséjét 1844. november második felében és dec. első napjaiban írta.

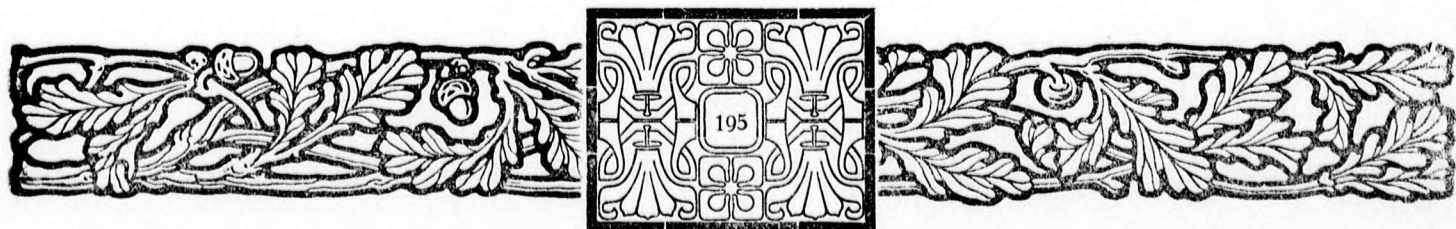
Petőfi ez időtájt Vahot Imrével lakott együtt. Lakásuk a Kölber-féle ház második emeletjén volt, a Hatvani- és Magyar-utca sarkán. Szobája szűk kis odú volt, négy lépés hosszában, három szélességben Vahot lakásából egy faajtó nyílt oda. Még elég napsugár se juthatott ebbe a sötét szobába s ezért mondja költőnk a *Naphoz* írt versében:

„Oly sötét van benne, mint a
Majd ki mondtam, hogy mibe;
Legyen egy kis embersége,
Nézzen kelmed néha be.

Hiszen azt, hogy versírás a
Mesterségem, tudja tán,
Azt is tudja, ily esetben
Nem lehet pompás szobám.“

Ebben a sötét, szegényes szobában született meg a szépségben oly gazdag, legragyogóbb verses magyar népmese. Kísértsük meg indítékait fürkészni.

Az előzőleg megjelent *Helység kalapácsát* mind a közönség, mind a bírálat félreértette. Ugy olvasták, úgy ítélték róla, mint igazi népies elbeszélésről. Nem vették észre benne a gunyos irányzatosságot a kortársak üres cikornyás, ossziáni köde ellen. Ferenczi arra a föltevésre jut, hogy éppen azért a *János vitézben* akarta megmutatni a költő, »hogy milyen a valódi népies elbeszélés és minő magas az ő felfogása a népiességről, mint művészeti elemről.« A mint János vitézben megmutatta, úgy elmondta nézetét e kérdésről Aranyhoz írt versében...

„Az az igaz költő, ki a nép ajkára
Hullatja keblének mennyei mannáját,
A szegény nép! Olyan íelhős láthatára
S felhők közt kék eget csak néha-napján lát.

Nagy fáradalma, ha nem enyhíti más,
Enyhítsük mi költők, daloljunk számára,
Legyen minden dalunk egy-egy vigasztalás,
Egy-egy édes álmom a kemény nyoszolyára”,

A költemény célját, egyik indítékát Petőfi e sorai fejezik ki a legjellemzőbben. Ezt a nézetet vallotta már akkor is. A népnek is kell írni! Hiszen mint ő mondja: „a Múzsák nem conservatív kisasszonyok; ők haladnak a korrallal s minthogy a kor jelszava: éljen a nép! a Múzsák leszáltak az arisztokratikus Helikonról s a pór-kunyhókban telepedtek meg.” (Vegy, Műv. III. 70.) A kunyhók népének, a jó magyar népnek írta meséjét Petőfi, hadd derítse fel szomorú sorsukat a mese boldog, mosolygó világa. Hiszen ekkor titkon ő is egy boldog világról álmodozott, a szőke fűrtök kedves gyermekéről: Csapó Etelkéről, kinek szűzi lelkéhez oly illő lehetett a mesék hímporos világa.

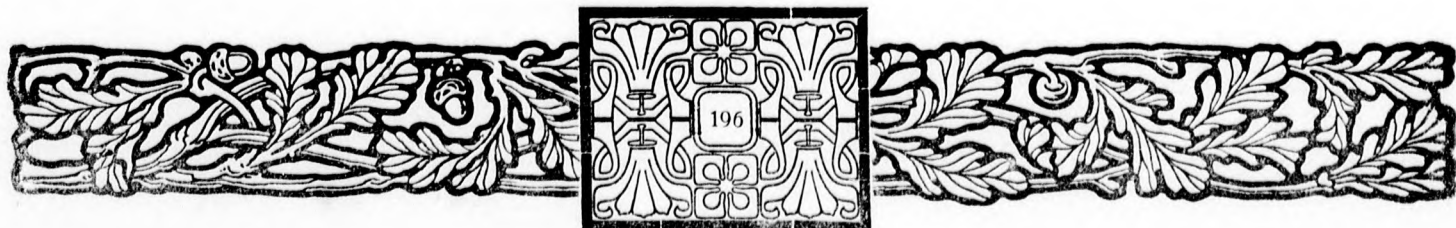
Petőfi még Pozsonyban barátságot kötött Vachott Sándorral, Imre testvérével. Pesten a mindennapi érintkezés még bensőbbé teszi ezt a barátságot, miről megható képet fest Vachott Sándorné a *Figyelőben* közölt Rajzok a múltból c. emlékezéseiben. Vachottné atyja 1844. nov. havában vagyoni bukás miatt öngyilkos lesz, édes anyja és 15 éves nővére Etelke, hozzájuk költöznek Pestre. Petőfit szerelme még közelebb hozza a családhoz, hol különösen nagy hódolatot mutat Vachottné iránt, kinek a látása Petőfi vallomása szerint, mint Vachottné feljegyzi, mindig »azon képet idézte lelke elé, melyet első ifjúsága álmaiban a mesék Tündér Ilonájáról alkotott magának és sohasem feledhetett.« »Férjem — folytatja Vachottné mosolygott és természetesen helyeselte felőlem nyilvánított túlságait, miknek következménye János vitéz c. költeménye lőn, hol Tündér Ilonát, mint ismételve monda, egyenesen képmásomra meg is teremté.«

Női lélekkel, annak gyöngédségével, de gyöngédségével is vannak írva e sorok. János vitéz nem csupán e rokonszenv következménye, az kétségtelen. Ferenczi azt írja, hogy Petőfi »János vitézében állítólag ő rá gondolt Iluska alakjában.« Erre az »állítólagos« állításra se nyújt komoly alapot a feljegyzés. Különös, hogy Vachottné folyton Tündér Ilonát emlegeti, ki e mesében elő sem fordul. Iluska neve sem szerepel Ilona alakban. Igaz ugyan, hogy a mese végén megválasztják a tündérek királynőjének, de még Tündér Iluskának se nevezik. Az egész feljegyzés így kétes értékű. Mert a megegyező külső szőke szépség költői alkotásnál még arra is kevés, hogy mintául szolgáljon, hát még indítékul, mihez okvet-

lenül lélektani kapcsolatok szükségesek. Míg az oly korán apátlanná, szegényné lett Csapó Etelkében inkább látjuk az Iluska mintáját, hiszen élete is oly borongó, bús mese lett. János vitéz Iluska sírjáról tépett le egy rózsát s az a tündér-tó vizébe dobva, belőle örök életre kelt a szőke Iluska. Petőfi egy *cyprus-lombot* tesz le Etelke sírjára s a cypruslombokban örökre élni fog a szőke fűrtök kedves gyermeke.

A költemény megírásának történetét Vahot Imre beszéli el *Emlékírataiban*. (Budapest 1881.) Vahot, ki a Pesti Divatlapok tulajdonos szerkesztője volt, ez időben együtt lakott Petőfivel. Emlékein erősen érezhető a túlzás, a nagyítás, a részletek regényes kiszínezése. Sorait csak kritikával olvashatjuk, hogy levonhassuk belőle az igazság bizonyos százalékát. Így szól az emlékezés. »Az 1833-ik év vége felé, szokása ellenére honn maradt esténként Petőfi s jól befűtette kis szobáját, pongyolára levetkőzött rá-rágyújtott hosszú szárú pipájára s egész füstfelhőt csinált maga körül s olykor egyet kortyintva a hevítő piros borból, nyugtalanul járt fel s alá, mint egy oroszán a szűk kalitban. Megjegyzendő, hogy szomszédos szobánk üveg ajtaján át jól láthattam, amint bámulandó gyorsaság és szabatossággal írja le a szívében és agyában fogamzott szebbnél szebb költői eszméket, érzelmeket. A helység kalapácsa után akkor írta meg az első sikerült nagyobb népies hőskölteményt, a János vitézt. Neki mint lánglelkű rögtönzőnek csak néhány este és éjjel kellett ahhoz, mert az egyes versszakokat járás és ülés közben jó előre kifőzte agyában s legelőször és egyszerre olyan szépen írta le az egész nagy hosszú költeményt, hogy abban egyetlenegy törlést vagy betűváltoztatást sem lehetett találni, míg például Vörösmarty minden első kézírata tele volt törlésekkel, javításokkal. Igen sajnálom, hogy a szép tiszta kézíratot, mint nagybecsű ereklyét nem őriztem meg az utókor számára. Midőn már készen volt művével, sorra járta a kiadó könyvárusokat; de egyik sem akart és mert vállalkozni e becses mű kiadására, mi fölötte leverőleg hatott rá.« Ezután elmondja Vahot, hogy mikor látta »homlokán a csüggedés boruját«, tudakozódott bánatáról. Petőfi előadta meghiusult tervét. Vahot elkérte a kézíratot s elragadtatással olvasta el, majd megkérdezte, hogy mennyiért akarta eladni. »Eleinte száz forintot kértem érte, de hogy láttam, hogy ez egy kicsit sok, szívesen od'adtam volna 50 forintért«

»Tudja mit barátom — folytatá Vahot — szegyenítsük meg ezeket a tudatlan könyvárusokat, én adok önnek érte 100 forintot.« — Petőfi beleegyezett. Vahot csak a címen kívánt változtatást tenni, hogy az eredeti »Kukoricza Jancsi« helyett, mi erősen népies és kissé paraszti, a szebb hangzású *János vitéz* legyen a címe.

Mikor Zilahy is elmondja ezeket, csak annyit jegyez meg, nem minden gúny nélkül, »relata referro.« Ferenci inkább kicsinyléssel, mint boncoló bírálattal tér fölötté napi rendre. Előttünk különösnek látszik az, hogy egy szerkesztő-laptulajdonos estéken át lesse, vajjon mit csinál segéd-szerkesztője a másik szobában. Sőt érthetetlen, hogy a faajtón keresztül (mert ez volt a két szoba közt. V. ö. Baróti L. Petőfi pesti lakásai V. U.) még azt is lássa, hogy mint írja szebbnél szebb költői gondolatait bámulandó gyorsan és szabatosan. Továbbá hihetetlen még egy Petőfi lángelméjéről is az, hogy egy ilyen nagy költeményt egyszerre oly tökéletesen fogalmazzon meg, hogy később mit se kelljen javítani rajta. Fischer adata inkább valószínű, hogy először az egyes részeket »dirib-darab papírra lekapogatt. Azután leírta, le-tisztázta szépen az egész költeményt fejezetről-fejezetre úgy, hogy alig javított benne valamit.«

(Folytatjuk.)

Az új drámastilusról.

Irta: Szakács Andor.

Alexander Bernát azt mondja, hogy a magyar színműirodalom átmeneti időszakot él. A „régí stílus“ varázsereje már elveszett s az új esztétikák meg nem bontakoztak ki a kísérletek homályából.

De hát vajjon minő „régí stílusról“ van szó? Egyáltalán mi az a régí stílus? Mindenesetre mindaz, ami eddig volt. Talán a Bánk bán, vagy éppen az Iréne, vagy a Kegyzenez, avagy talán a Csiky-darabok esztétikája? Tehát ezeknek előadási módja, művészete, kifejezési formája ma már hatástalan? Oh nem, elég egy Bánk bán-előadást nézünk, hogy a megkönnyebbülésnek és a diadalérzetnek bizonyos fölemelő vegyületével meggyőződünk róla, hogy ez a „régí“ darab ma még mindig új, hatásos és lebilincselő; új, mert remekmű, amelynek kifogyhatatlan színváltozatait fedezzük föl, hatásos, mert a valódi drámai élet elevensége lüktet benne és lebilincselő, mert a valódi művészet ereje nem csökken az idővel, ellenkezőleg, soha nem hervadó szépségekkel büszkélkedik, amelyeknek elég bármikor megjelenniök, hogy újra ezredikszor az első győzelem ifju erejével hódítsanak.

Azt hisszük, nem is kizárólag a magyar színműirodalomról van szó, hanem általában a nagy világ drámaköltészetéről. Gondoljuk, hogy a romanticizmus és a klasszicizmus bukna el napjainkban, s bukásuk annál szomorubb, mert uralkodásuk századokig tartott, mert az ujjászületés csodálatos készségét mutatták s mert alkalmasak voltak arra, hogy minden fölfogás, a művészetnek minden neme, a teremtő erő minden eredetisége megnyilatkozzék bennök. Ne feledjük el, hogy oly művészeti formákról van szó, amelyben Sofokles, Shakespeare, Schiller, ifjabb Dumas, Katona,

Echegaray és Madách alkotott; amelynek uralma alatt a színművészet tartalmilag és előadási tökéletességben az utólréhetetlenség fokára emelkedett.

Ezek az elbukó esztétikák. De hol az ujjkor friss és győzelmes formája, hol a hódító külső, amelyben a megváltozott művészi izlés majdan diadalait fogja aratni?

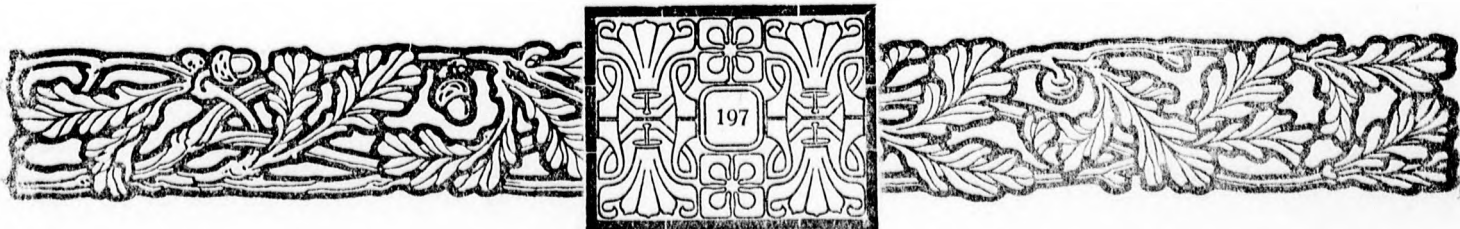
Csodálatos, hogy az *első* magyar szindarabot, amely a maga egyszerű bájával, ugyszólván megjelenésével biztosította az új irány egyik formájának győzedelmét, nem méltatták kellően, legtávolabról sem méltatták érdeme szerint. Valóban a magyar kritika éppenséggel nem ismerte föl *A bor*-nak, mint színpadi újdonságnak irodalomtörténeti jelentőségét. Pedig ez a darab az új iránynak, az új esztétikának hódító megjelenését hirdette. Nagyon igénytelen, nagyon is egyszerű volt? Nagy eszmékben, a művészetnek ugyszólván új kontinenseiben szűkölködött? Ez igaz, de éppen egyszerűsége az, amely egy új irány első rügyéhez teszi hasonlatossá; a maga bájoságában mondhatatlanul egyszerű a hóvirág is, amely pedig az oszló tél alatt már az új tavaszt köszönti.

De *A bor* sikere, megjelenése még igazán csak első fecske volt. A *nemes verismus* esztétikája még mindig kevés bizalommal találkozik. Szenzációhoz szokott érzékeink s a szemünk elé tulságosan közel hozott bűnös emberi szenvedélyek még mindig igen együgyűnek, még mindig túl átlátszónak itélik. A bírálók találon jegyzik meg, hogy színműíróink még mindig harcban állanak a közönséggel és ami sokkalta rosszabb: önmagukkal. Sikert akkorra várnak, ha majd az írók kibékülnek nem a közizléssel, hanem saját egyéniségükkel. Fölhozzák Bródy Sándort, ezt a Gárdonyinál kétségtelenül sokkal nagyobb arányokban jelentkező tehetséget, amelynek azonban eddig csak izzó lávakitörései voltak; egyként vetve fölszínre tiszta aranyat és nemtelen salakot; s Gárdonyi nyugodtan egyszerű, derülten nemes költészetének hasonlíthatatlanul alatta maradtak. *A dada* és *A bor* összevetése mindenki meggyőzhet erről.

Ámde vajjon Bródy és a bródisták alkotó zsenijének megtisztulásától várhatjuk a magyar dráma ujjászületését? Oly különös, sajátosság észjárásu művészet, aminő Bródyé és követőié, hétköznapinak vélve a természetességet s így már gyűlölte is; akinek egész tehetsége, multja és jövője a különös, übermencsies *egyéniségen* alakult ki, — igazán kevés nagy eredménnyel biztat e téren; az író alkothat szenzációs szindarabokat, amelyben az irodalmi kiválóság kápráztatón fog ragyogni, de maradandó és általános értékű mesterművet, amely csak gyönyört, de soha bosszankodást nem kelt, — létre nem hozhat soha.

De hát ki fogja megteremteni az új magyar drámastilust? Uj drámastilust, hogy évtizedeken át szuverén göggel uralkodjék a nagyobb érdemű régi stílusokon s hogy nyomorultul és gyalázatosan tönkremenjen az eljövendő legeslegujabb stílus szárny-csapásai alatt?

Az élet fejlődik s a fejlődés törvénye követeli a formák megújodását. A sudár fa lombja, ha egyszer sárgán lepergett az ágról, zöldelni nem fog többé soha. Az az esztétika, amely egyszer virágát elhullatta nem szokott föltámadni. Igaz, az ó-görög tragédia új életre kel Shakespeare kezében. De Horác hasolata, szerint: az antik korszából az ő kezei alatt diszedény

lett. A hellén esztétikának csak külső keretei maradtak: eszményei, lüktető vére megváltozott. A klasszicitást Shakespeare új, nagyszerűbb életre hívta s a drámát a művészetnek, az életteljességnek és velőséggnek mind e mai napig megközelíthetetlen ormára emelte.

Tardos Viktor fölléptekor Shakespearet emlegették. Bizonyára ellenségei voltak. Nem hagytak meg bennünket jelen liliputi arányaik között. Valóban: a szellem nagyságai a multban óriások voltak; s herculesi erejüket, amelylyel a művészetnek nem egy, de mind a „tizenkét” földadatát megoldották: szemléltetőleg megmutatja az, hogy ma már egy „Neró anyja” a jelenkor legnagyobb eredményeként magasztaltaik. Ugy-ugy: a bírálat bonckése élesedett, de a kéz nem tudja oly mélyen eresztetni a műalkotás testébe a vizsgálódás szerszámát. Érzékeink finomodtak, betegesen érzékenyekké váltak: de a régi nyers erő arányosan megfoggyatkozott. Napjaink irodalmi hősei és a régi kolosszusok között a különbség szembezőkő és éppen ezen alapul: a mai kor végtelenül érzékenynyé vált idegzete a jelenségek, szenvedélyek legfinomabb hullámzását, színét, nesztét felfogják s a részletek felderítésében bámulatba ejtenek, — de a nagy áramlatokat, az emberiség sorsának sodrát átfogóan meg nem érezhetik. A régiek szelleme oly hatalmas fizikai műszer volt, amely a szellő suhintására rezgéstelen maradt, de a legnagyobb szenvedélyeknek, magától az időnek viharát romlatlan lemerkte. A régi kor rengeteg alkotóerejével egyszerre, mindenestől elénk csapta a maga örök embereit: kik először születtek s aztán a bennök rejlő egyéniség törvénye szerint maguk cselekedtek; a mai kor finom részletekből úgy rakja össze embereit s kell hogy összes tetteiket lássuk, hogy őket a maguk egész valójában megösmérjük. Amazok megjelenésükkor maga a nap voltak, amelyben minden jellemző szín már eredendőleg egyesült; a mű: tetteik sorozata csak szinképelemzés volt, amely e színeket láthatókká, külön fölfoghatókká tette. Ma egymásután jelentkeznek, sorakoznak a színek s az előadás után áll előttünk egybeolvadt színeiből a nap. A régi kor teremtett: Ádámokat és Evákat, beléjük rejtette már az individualitást; a mai kor hosszú és raffinált művészeti munkával apránként rakja össze alakjait. Ezért, hogy bár a verizmus, naturalizmus korát éljük, minden természeti izük dacára mért oly esináltak irodalmi hőseink; s ezért, hogy a klasszicitás, a romanticizmus korabeli hősök még ma is mért hatnak az életteljességnek, a valóságnak azzal a kábító varázsával, ami pl. egy Machbeth romantikus, emberfölötti, szertelen, ördög és angyal alakjaiból árad felénk.

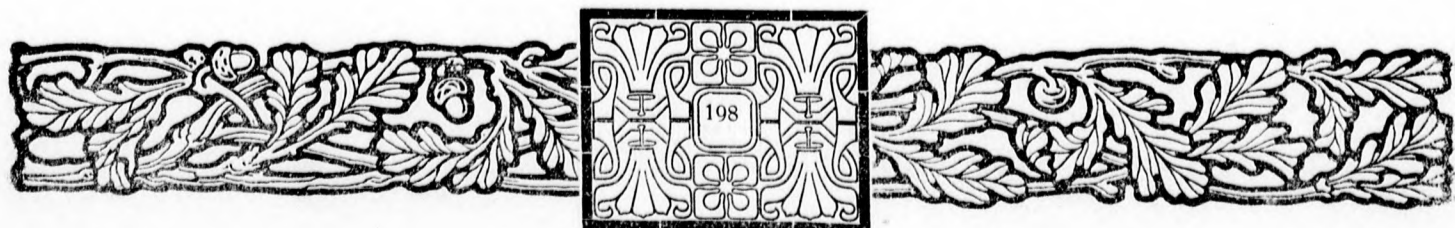
És meg kell említenünk, e két irány különbségeiről szólva, hogy amaz a régi képzelet teremtménye volt s mi lehet dusabb, ragyogóbb, megkapóbb, termékenyebb, művésziesebb, mint a mindent kitaláló fantázia, amelyet a valószerűség ösztöne nem nyugőz le, csupán megőv a szertelen csapongástól s mi lehet szegényebb, mint a képzelet nélküli megfigyelés, e rideg mesterség, amely ostobán a képzeletet akarja pótolni, e nyomoru mankója a béna költészetnek, amelynek beteges kopogása iszonyattal tölt el, míg a képzelet sasszárnyai lelkesítően és üdén csattognak a végtelen levegőben?

Csak Shakespearehoz térünk vissza; hiába, csak ő az igazság kutfeje, sőt a sok próbálgatás után mindjebben az. Tekintsük műveinek nagyszerű csoportját; régóta nagy igazság szól azokból hozzánk, amelynek a meddő kísérletezés fokozott jelentőséget ad. Melyek az ő legszeretettebb, legbecézettebb darabjai? — amelyek általános vonatkozásuk; amelyek az embert ábrázolják, úgy, hogy abban a milliók beleférnek; Otello, Romeó és Julia, a féltékenység és szerelem örök példája, vallomása és evangéliuma lesz. Specifikus tárgyat ritkán választott; a különös Hamletre kell gondolnunk és beláthatjuk, hogy ily sajátos, egyedülálló tárgyhoz a költő teremtő ujjai csak az összes és legnagyobb adományok birtokában nyulhatnak.

Az Echeagaray-féle drámák, a Monna-Vannák, az Ocskay brigadérosok azért sem számíthatnak tartós életre, mert csupán érdeket keltő különös esetek. Igaz, a drámaíró specifikus tárgy keretében is mondhat általános érvényű emberi igazságokat; s magához bilincselheti ezzel messzibb idők és körök rokonszenvét. De ez a kötelesség ma elhanyagoltatik. Az u. n. „problémák” korát éljük; a költő kiragad az élet jelenségeiből egy különös kérdést, amit az u. n. raffinált eszközökkel érdekessé igyekszik tenni; s akkor aztán azt a problémát jól-rosszul megoldja. De a problémák nem a színműirodalomba, hanem a bölcsélet körébe tartoznak.

Elértünk a másik nagy hibához. Ezek a „problémák” tulságosan az elvont eszmék körébe ragadták a drámát. A párbeszéd sokszor kifogástalan filozófiai értekezések. A dráma az eszméket a való élet mozzanataival fejezi ki. Cselekményben, állapotban megtestesíti. A gondolat a drámában sohasem szónoki figura; valamely sajátos helyzetből a szívnek vagy értelemnek följajdulása vagy önbírálata. Az u. n. igazságok elhangozhatnak mint vallomás, mint önszatira, vagy mint ítélet magunkról vagy másokról. Szindarabot nem lehet úgy írni, hogy pl. száz igazságot az elkészült műbe gyémánt ékszerűl betűzdelünk; ellenben a remekművekből igenis ki lehet szedni száz igazságot, amelyek annak szerves részei voltak, de önmagukban is életképesek. A mai drámákban előrehalad a cselekmény, inkább az esemény, az emberek beszélnek, szeretnek, gyűlölnék, vétkeznek és küzdenek s mint majdnem egészen különálló valami, vonul át fölöttük az író morálja, mint a porfelhőben küzdő sereg fölött a dombon álló vezérkar megfigyelő kritikája. Shakespeare sok találó, veségig ható megjegyzést tett az emberekről, tulajdonaikról; műveiben nagy igazságok prizmája fogad; de sohase halljuk magának Shakespearenek hangját; a szerző háttérbe vészett; valóban egy teljesen önálló kör, hőseivel, mellékalakjaival van előttünk, mert a szerző tökéletesen átadta azokat nekünk; hisz legfőbb igyekezete éppen ez volt. Ma egyes elvont fogalmak és tulajdonok személyesítői a színpadi alakok; nem látjuk őket minden oldalról; mintha valamely sokszögű fizikai testnek mindig csak egyik oldalát vagy élet látnók.

A színpadi mesterművek nem az író egyéniségét dicsőítik. Ugyszólván önmagukért vannak. A szerző személye háttérbe vész. Egészen fölösleges az Ajaszon Szofoklesz neve. A Hamlet, Otello, Juliusz Cézár szerzőjének kilétét biztosan még ma se tudjuk.

A mai drámák születésének oka irói viszketeg, feltűnésvágy, pénzsomj; senki azért magáért nem alkot, hogy művének közlésével ugyanazt a gyönyört éreztesse az ezekkel, amelyet ő a jelenetek születésekor az alkotás magányában érzett. De drámaíróink voltaképen nem is drámaírók, hanem versköltők, novellisták, bölcsészek. No nem is képesek mesterműveket teremteni. Drámai alkotásaik nem egyebek, mint kalandos irodalmi portyázások, hírszomjas beütések egy szomszédos gazdag országba, avagy nem egyszer csak az írójenki vállalkozása egy több jövedelmet ígérő üzletágban.

És ezektől várjuk az új stílust, az új, nagy, fenséges és elbájoló cselekményt, a melynek új szépségei elkápráztatnak, új gyásza könnyet facsar szemünkbe és költészetének új bája meghatja szívünket? Hasztalan várjuk. De a természet nem pihen. Az emberi alkotások romjain a tavasz új virágokat nyit; az ibolya újra nyílni az omlott kőfal tövében; a szellemnek is van tavasza és még mi hallani fogjuk a szerelem új himnuszát, látni fogjuk a bűn förtelmes vigyorgását, az erény szenvedését; meg fog nyílni szemünk előtt az emberi fenség és aljasság leple, együtt tárul elénk a mélység és magasság; mert csak egy szerencsés véletlen kell, hogy valakiben a lángeszű képzelet az emberi őszinteséggel párosuljon; azzal az őszinteséggel, amely magára mit se ad, amely nem cinikus, hogy hősnak ne tekintse az embert, nem álszemérmes, hogy aljasságát, gaszágát megröstellje s ez az ember tökéletes színműíró lesz.

Csokonai-dallamok.*

Írta: dr. Kardos Albert.

Csokonai idejében rég megszakadt az a szoros kapcsolat, mely valaha összefűzte a költészetet az énekkel, általában a zenével. Rég elmúlt az az idő, a midőn a költő énekes is volt egy személyben, midőn verseit magakészítette dallamra pengette, vagy legalább közszájon forgó nótákra írta. Lejárt az a divat, a mely a versszerzőktől megkövetelte, hogy a cím után rögtön jegyezzék oda, hogy a sorok az „Ali basa“ vagy „Eurqalus és Lukrécia“, avagy épen a „Téged Uram, dicsérünk“ nótájára mennek-e. A vers már felszabadult az ének kísérelő gyámsága alól, önállóságra jutott.

Igy érthető, hogy Bessenyei, mikor a francia alexandrinust másolta, Baróti Szabó Dávid, mikor a római hexameternek törte az útát, Berzsenyi, mikor a

* Felolvasatott a debreceni dalegylet és a Csokonai kör által 1904. április 28-án tartott dalestélyen.

görög strófákra szorította a magyar nyelvet, Földi és Kazinczy, mikor a német jambusokat, trocheusokat honosította meg, egyáltalán nem gondoltak dallamra. Sőt még a jó öreg Gvadányi is, aki pedig a hagyományos magyar költészet megszokott útjain járt, nem írta nótára az ő Peleskei nótáriusát és Rontó Pálját. Hogy mennyire elszakadtak e korban a testvér költészet és ének, mi sem bizonyítja inkább, mint Csokonainak egy tudományos dolgozata. Maga Csokonai ugyanis értekezést írt a *magyar verscsindálásról* és e különben igen tanulságos munkájában föl sem említi, hogy a magyar versnek énekekre is volna szüksége, hogy a magyar verset nótára kell, vagy legalább szokták szerezni.

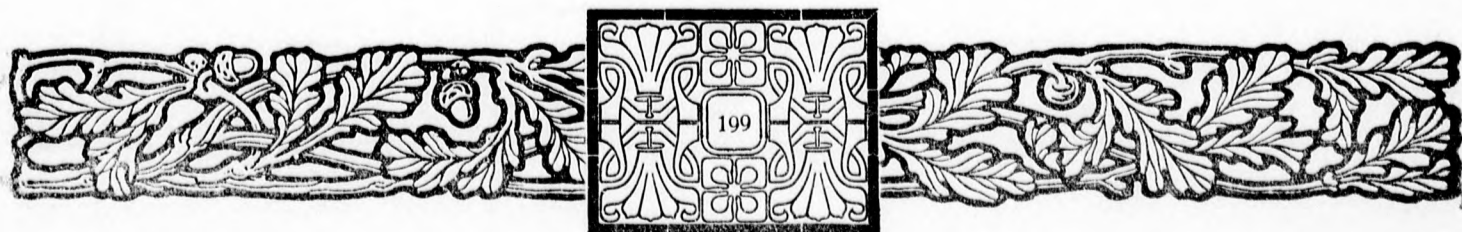
Nagyot fordult tehát a világ; a költészet és zene viszonya egészen megváltozott. Azelőtt a verset írták már meglevő nótára, az újabb időben a már kész költeményhez szereztek zenét. A költők legfeljebb arra ügyeltek, hogy versökből a ritmus ne hiányozzék, hogy soraikban annyi zeneiség maradjon, a mennyi a megzenésítéshez szükséges; a költők nem egy megszabott dallamhoz tartották magukat, hanem csak a nyelv muzsikáját követték. (Az igaz, hogy ez gyakran többet ért, mintha valamely vontatott, unalmas melodiára szabták volna a verssoraikat.)

E kor költői közül senkiben sem volt oly erős a nyelv muzsikája iránti érzék, mint Csokonaiában, senki sem érezte át annyira, mint Csokonai, hogy a költemények, kivált a lyrai költemények előadásának dallamosnak kell lenni. Strófáit úgy szerkesztette, akár magyar, akár idegen menetű verssorait úgy állította egymás mellé, a természetesen folyó és sűrűen következő rímeket úgy csendítette össze, hogy fülünket zenei harmonia tölti be, hogy olvasás közben önkéntelenül dalra perdül ajkunk, még ha nem vagyunk is zeneileg képzetek, még ha sohasem hallottuk az egyikhez-másikhoz szerzett melódiát.

A *Lilla-dalok*, az *Ódák*, de még a többi költeményei közül is szinte válogatás nélkül vehetjük elő bármelyiket, hogy azonnal megérintsen bennünket Csokonai nyelvének dallamossága. Vagy nem hangzik-e ki a zene azon kedves soraiból, melyeket a „rózsabimbóhoz“ intéz?

Nyilj ki nyájasan mosolygó
Rózsabimbó! nyilj ki már.
Nyilj ki; a bokorba bolygó
Gyenge szellők csókja vár.

Avagy nem énekszóval szólítja-e meg a költő a *méhek*-et, midőn biztatja őket, hogy ne mezőkön, berkeken keressék a mézet, hanem szálljanak a Lilla szép szájára?

Jöjjetek: s ugy nem lész
 Olyan sok s édes méz.
 Sehol, mint a tietek
 Jöjjetek: s ugy nem lész
 Olyan boldog méhész
 Sehol, mint a tietek.

Hát még a viszonzott szerelem öröme milyen dallamossá teszi a költő ajkát! Tanuskodik erről a Vénushoz szóló hálaéneke.

Ah kedves szók!
 Ah édes csók!
 Eget verek fejemmel.
 Ah áldott légy,
 Több jót is tégy
 Cipris beteg lelkeimmel!

Mikor pedig kitör belőle az ifjú jókedv, szívébe száll a felvidulás, akkor vele együtt már nemcsak dalolhatnánk, hanem táncolhatnánk is.

Buk bánatok!
 Távozzatok
 Előlem messze.
 Hogy szívemet
 Semmi ne epossze.
 Fejemet nem töröm
 Jobb annál az öröm;
 Kár hijába,
 Bolondjába
 Gyötreni szívemet.

Majd így folytatja :

Hát vigadok,
 Helyt nem adok
 Már a bánatnak.
 Hoppot mondok!
 A búk s gondok
 Nálam nem lakhatnak.
 Örömmel mulatok,
 Mikor mulathatok,
 Ha hallik a
 Vig muzsika
 Én is majd eljáróm:
 A vígságtól,
 Mulatságtól
 Magam el nem zárom,
 Kicsiny az én károm.

S ha hozzávesszük, hogy mily eleven ritmus lüktet még a hosszabb soraiban is, mint :

Itt hagynám én ezt a várost, ha lehetne,
 Ha engemet az én Lillám nem szeretne.

Akkor el kell ismernünk, hogy Csokonai verselésében, csupán költői nyelvében, a magyar zenének minden változata megtalálható, az ábrándos andalgótól és az érzelmes lassútól kezdve a jókedvű frissig, sőt a pajzán ugrósig.

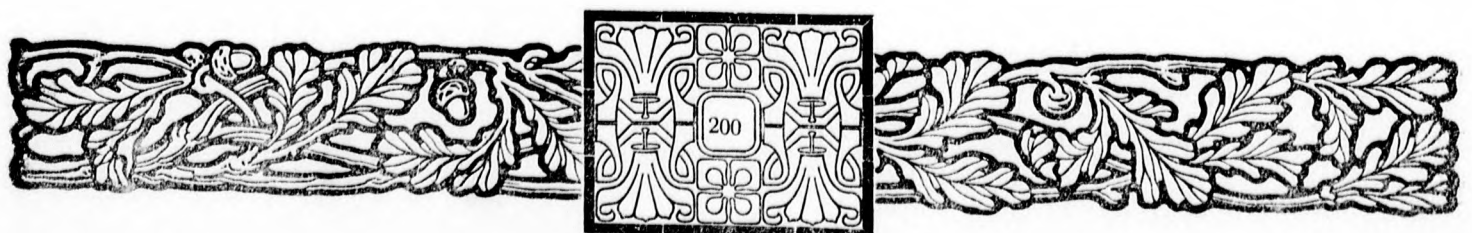
Csokonai verseinek ez a rendkívüli dallamossága melylyel minden elődjét, Balassát, Amadét, Pálóczi

Horvátot is fölülmúlta s a melyben egyetlen utódja, még Petőfi sem tett túl rajta, természetesen megragadta a zenekedvelők, a hívatásos zenészek figyelmét. A mely muzsikában jártas ember elolvasta a *Lilladalokat*, az *Ódák*-at, azt ellenálhatatlan vágy ragadta meg, hogy e dalra kínálkozó költeményeket megzenésítse. Csokonai maga sem volt egészen avatatlan a zenében, az iskolai és kántusbeli éneken kívül még a flótában is gyakorolta magát, amit megmaradt, és ereklyeként őrzött fuvolája is bizonyít, de a zeneszerzés titkaihoz nem érthetett. Ez a magyarázata annak, hogy költeményei megzenésítésében másokra, igazi zenészekre volt utalva.

S valóban alig válnak ismeretesekké Csokonai költeményei, híres zeneszerzők, annak a kornak legnagyobb zeneművészei sietnek szebbnél szebb dallamokat költeni hozzájuk. Nehányan a megzenésítésben még maga Csokonai is gyönyörködhetett; még életében jelent meg két füzetben három Lilla dala muzsika kíséretében, még mielőtt az összes Lilla-dalok gyűjteményben napvilágot láttak volna. Csokonainak ezt az örömet egyik legjobb barátja szerezte, *Márton József*, aki együtt diákoskodott Debrecenben Csokonai-val, de akit a jó sors Bécsbe vitt, a testőrség magyar nyelvtanítójává, sőt udvari nyelvmenterré is tett. *Márton* gondoskodott e dalok és dallamok kiadásáról, a hangjegyek metszetéséről, sőt valószínű, hogy a megzenésítés, legalább az egyik dallam szintén az ő közvetítésének köszönhető. Ugyanis az e füzetben foglalt első dallam, *A pillangóhoz* írt melódia nem kisebb embert vall szerzőjének, mint a világhírű *Haydn*. *Haydn* eleget élt magyar földön, eleget forgott magyar körökben, hogy Csokonainak akár eredeti szövegét is megértse, de mégis inkább hihető, hogy *Márton József* tolmácsolta neki a magyar költeményt és így ösztönözte a magyar szöveg megzenésítésére. Így került össze száz évvel ezelőtt a legnagyobb magyar költő neve az osztrák himnusz, a *Gotterhalte* dallamának híres szerzőjével, a Debrecenben meghúzódt, szegénységgel küzködő Csokonai dicsőségét így szolgálta a Bécsben ünnepelt, fényben élő *Haydn*.

Ez az 1803 ban Bécsben megjelent hangjegy füzet, a mely különben, mint teljes példány, a könyvészeti ritkaságok közé tartozik, a melyet Csokonai Tisza Lászlónénak, gróf Teleki Katának, a mai miniszterelnök szépanyjának ajánlott, még két Lilla dalt tartalmaz. Egyik *A szemrehányás*, melynek muzsikáját a cimlap szerint *Stipa úr készítette*. *Stipa* ur bizonyára valami bécsi karmester volt, akit a dallamszerzés szintén *Márton József* nyerhetett meg. A németes ízű, de különben kedves melódia nem terjedt el, pedig kottája Csokonai összes műveivel is mellékelve van az 1813. évi kiadásban.

(Folytatjuk.)

Tavaszi hó.

*Áprilisi napfény, áprilisi szellő
Olvasztja a havat.
De a völgyek mélyén, erdők rejtekében
A hó még ott marad.*

*Zsendül a pássit is, hóvirág is nyílik
Az erdő felébred —
Örvendez mindenki illatos ibolyák
Nyíló kék szemének.*

*S a tél itt maradott fehér szemfedelét
Más tán nem is látja —
De az én lelkemet ez az itt maradott
Fehér gyász úgy bántja.*

*Mintha az egész kép, az én szegény szívem
Borús képe lenne —
Ez is vár tavassra, de a tél emléke
Ott fehérlik benne.*

Vértesy Gyula.

A császár keresztfia.

Irta: Malonyay Dezső.

III.

A gyilkostekintetű kapitány.

(Folytatás.)

LSEJÉN nem írhatott, mert aznap az ütegirodában kellett számolnia a kezelő tűzmesterrel, tehát másodikkán írt s amit aznap gondolt, megírván a levelet, az éppen elegendő volt, hogy soha olyankor se mosolyodjék el, az egész hónap folyamán, mikor senki, de senki nem láthatta és hogy fütyörésző kedve sajba lövések idején se kerekedjék, bár az ő kanonirjai szedték össze az első díjakat.

Ne bocsátkozzunk bővebb részletezésébe annak, hogy mennyire szerette menyasszonyát a kapitány és hogy az érzelem milyen hatást gyakorolt szabályszerű lelkére — annyi tény, hogy voltak estéi, amidőn már elfújták a takarodót s ő a szabályzatokat lapozgatva, mintha paragrafust, egy olyat keresett volna, mely intézkedik,

mily esetekben engedtetik meg, hogy főbe lőjje magát szolgálati forgópisztolyával egy kapitány . . . Talán az adott szó szentségére vonatkozó intézkedések között akad valami? . . .

Ne kételkedjünk, hogy lassan-lassan megtalálta volna valamelyik paragrafusban, amit keresett, ha a tizenkettedik év nyarán, — éppen a császári manőverekre indult az üteg — táviratot nem kap Bécsből. A távirat így szólt:

„Mama meghalt. Betti,“

Hogy szabadságot kérjen s Bécsbe utazzék, arról szó sem lehetett. Zsebregyűrte a táviratot és tudta, hogy nincs megengedve arra gondolnia, majd csak mars közben, az országúton, mikor az ezred-parancs értelmében a legénység megoldhatja a kraváti szíjjakat s pipára gyűjthet, aki akar.

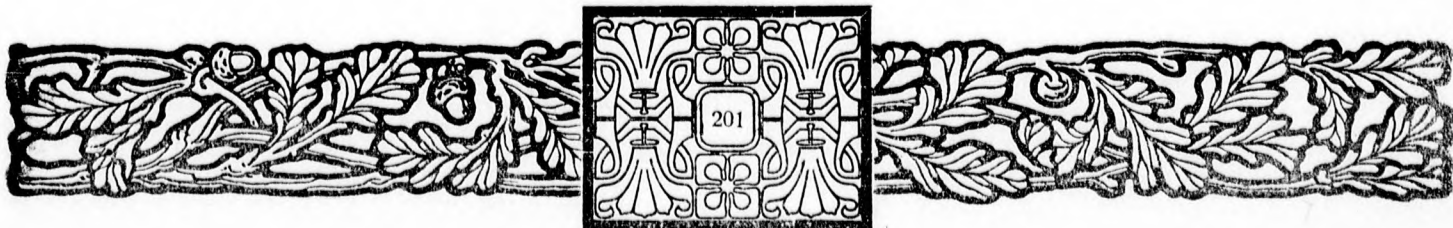
Akkor gondolt rá (milyen vidáman daloltak az öreg fahrkanonirok, kik majd manőver után obsitra mennek!) és érezte, hogy de jó volna, ha megcserélhetne valamelyik közemberével, ő, Propper Farkas (Wolfgang) kapitány, a császár keresztfia . . .

Az ám, a császár keresztfia!

És amint elgondolkozott ezen, eszébe jutott valami. Hogy ez soha eszébe nem mert volna jutni egyébként, bár tudta betúról-betúre a szolgálati szabályzat azt a paragrafusát, mely a „felségfolyamodás“ eseteire intézkedik! . . . Igen, nincs mód más, ez esetben már csak ő felsége a császár segíthetne az ő ügyén.

Segített is.

Mindjárt az ütközet első napján történt, — még csak az előcsatározások folytak — a felség a Marosmenti szőlőhegyek egyik kiemelkedő pontjáról nézte fényes kíséretével együtt a csapatok mozdulatait s időnkint némi kedvetlenséggel fordította messzelátóját a keleten húzódó dombok felé, melyek mögül a gyalogságnak kellett volna előre nyomulnia, hogy a partokat biztosítsa visszavonulás esetére. A mi kapitányunk ekkor kapja a parancsot, hogy vonuljon fél üteggel olyan állásba, honnan a Maroson dolgozó hídászok munkáját fedezheti, ha szükség találna lenni rá. Ugyszólva a felség szeme előtt kellett történnie összes mozdulatainak a szőlőhegyek aljában elvonuló országúton. Nem is

lett volna abban semmi hiba, vacogott ugyan a fahrkanonirok foga, de azért pompásan nyomták galoppba a fogatokat, hanem az történt, hogy amint ott vágatnak a híd felé az országúton, egyszer csak egy lovas csapat tűnik föl mögöttük eszeveszett rohamban kanyarodva be a présházak mögül. A kapitány sem rest, egy pillanat alatt megállítja az embereit, leszereltet s olyan kartácstüzzel fogadja a lovasokat, hogy lovas nem maradt volna ott egy porcika sem, ha magja van annak a gyorstüzelésnek, csak az volt a baj hogy azok a lovasok is éppen a mi kapitányunk ügyében iparkodtak annyira az ágyuk után. Födözetnek jöttek . . . Mire megérkezett a parancs, hogy abba kell hagyni a durrogtatást, már a szőlőhegyek ama bizonyos kiemelkedő pontján élénken érdeklődött ő felsége a dolog iránt s azt kérdezte, hogy:

— Ki az a . . .

Halkan sugták odébb egymásnak a tisztek, hogy mit mondott a felség. Propper Farkas (Wolfgang) kapitány pedig akár abban a pillanatban bizvást megtáviratozhatta volna Bécsbe Betti kisasszonynak, a pecsétisztító özvegy árván maradt leányának, hogy manőverek után megtarthatják a lakodalmat, mivel penzióban nem kell kaució.

(Folytatjuk.)

A néphez.

*Óh nép, te benned élek,
Te általad vagyok!
Tőled várok, remélek
Öröklőt és nagyot.*

*S ha néha mélyeidből
Ki is emelkedem,
A bölcsélet felcsínén
Se lettem hűtelen.*

*Azért csak, mint a cet, hogy
Lélelkemet vegyék,
Mert újra visszaszállok
S buvárlom mélyedet.*

A léghajó.

*Az elbocsátott léghajó
Egyszerre a magasba szökken,
Felszáll köréből tyúk, galamb,
A bátor sas is visszahökken.
Igy van az ész is, mely soká
Vergődött kötve, láncra verve,
Egyszerre a magasba hajt
Az elnyomott kedély keserve.*

Zempléni Árpád.

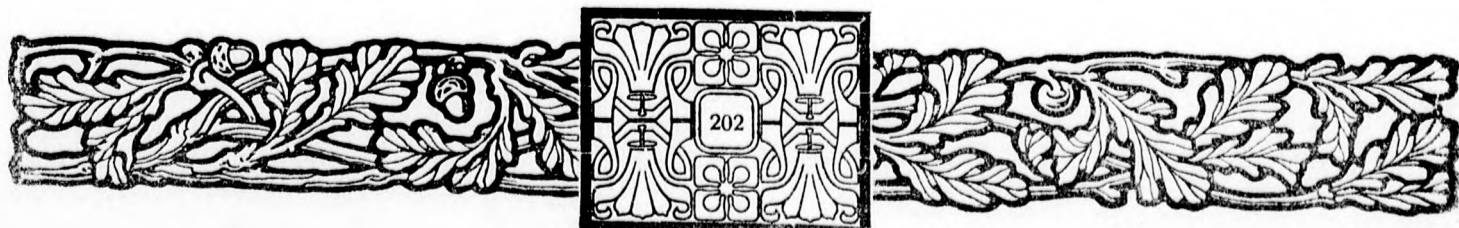
Az Emma-dalok.

Irta: dr. Kapossy Lucián.

(Vége.)

A 30-tól 40-ig terjedő dalokban: a fájó, reménytelen epedés, a sirásra hajló mélabus lélek, a fájdalom s mégis édes ábránd, édes hevülések, melyeken még az égő szenvedély vágyó hangjai rezegnek, az elmuló s újra éledő álmódások a tárgyak; a költő csalódott, beteg szíve, mely mégis hűtlen kedvesét sohasem átkozza, látszólag gyógyul a visszaemlékezés édessége alatt; ez édes méreg jól esik epedő lelkének: a tavasz minden szépségével szerelmének bűbajos pillanataira emlékezteti, de ez emléken búsan rezdül a melancholia kísértő társa: a csendes lemondás néma megadása; s ennek hangjaiban az érzelm mélysége, melegsége, a legtisztább poézis szól s nyilatkozatai mindig nemesek; e dalok arról is tanuskodnak, hogy Reviczky szervéző középpontjai nem voltak normálisak, ez az oka, hogy legboldogabb pillanataiban egyszerre kételkedés, féltékenység lepi meg, majd ismét dac nyilvánul szerelmében, mert a busongás, a bánat szervéző középpontjai minden kis jelben — gyakran ok nélkül — a féltékenység gyötrő képeit érzetik vele; ez az oka, hogy az édes méregtől még sem tud, nem akar szabadulni, jól esik lelkének az édes bú, édes gyötrődés; keserű könnyei a legszebb dalokat szülték.

A 41. s 42. dalokban van költői ihlet, igaz érzelem, a 43. józan reflexió a szenvedély heve nélkül, a 44-ik dal cinismusa bántó. Az Utóhangok hiven tükrözik a szenvedély hevének lelohadását, színe, illata elenyészett érzetének, a sorokon csak a reflexió halvány, bágyadt sugara rezeg át: száraz gondolatok az érzelm melegsége nélkül; a 48-ik dalban halhatatlanságot jósol magának s kedvesének, Emmájának; teljes meggyőződéssel zengi:

Ah, úgy van, úgy! Ah! úgy kell lenni!
Előbb halok meg; kell, hogy így legyen!
Hogy lásd, mikép támad költőid híre
S hogy mit mivel valódi szerelmem:

... járjon által boldog büszkeség.
S ne gyászold sírom, hanem ünnepeld!

Az Énekek éneké-ben a mult sivárságának, sőt nyomorúságának erősen realistikus, éppen nem költői rajza után rajzolja a jelen üdvét, boldogságát; a három első versszak kietlensége zavarja a többiek szépségének élvezését, mert a 4-ik szaktól kezdve igazi ódai lendület, emelkedettség jellemzi e zenei nyelvű költeményt, csak a 7-ik szak zavarja meg tartalmával a tiszta esztetikai gyönyört: tartalma nem fakadhat szerelemből, mert ez kedvesében nem láthat hervadást, hanem csak virulást. A hasonlító kép kapcsolásnak az egyén hangulatát találóan másoló finom árnyalataival találkozunk e szakban:

Te ringatódzol legszebb dalaimba
Szívem legédesb, eleven dala:
Egyetlen csillag távol mult homályán,
Átesillanó fény a jövő ködén;
Viharba' békét hirdető szívárvány,
Szelíden ömlő fény a csend ölén.

Az 50-ik dal a még egyszer láthatás emésztő sovárgásának oly megható hangu nyilatkozata, hogy a művészi suggestio útján az olvasó lelkében is ugyanazon fájó, a költő fájalmában résztvevő hangulat származik; az 51-ik dalban megható hangon vesz bucsut, a reménytelenség kinos érzetével zengi:

Ez az utolsó dal te hozzád;
Lemondok egy sóhajban.

Az ezen első szakon előmlő bánatos hangulat adja meg a többinek méla színét, fájó hangját s emeli ugyanazon hangulatba a művészi suggestio alapján az olvasót; csak édes emlékek töltik be szívét, az állandósult képzetkapcsolás alapján szerelmét a szép tavaszhoz hasonlítja:

Te megviselt szív, légy nyugodtan:
Meddő vágnak mi haszna!
Meghervadottan, meghajoltan
Gondolj a szép tavaszra.

S éppen az édes emlék hatása alatt soha, soha nem tudja feledni szive első, való ideálját:

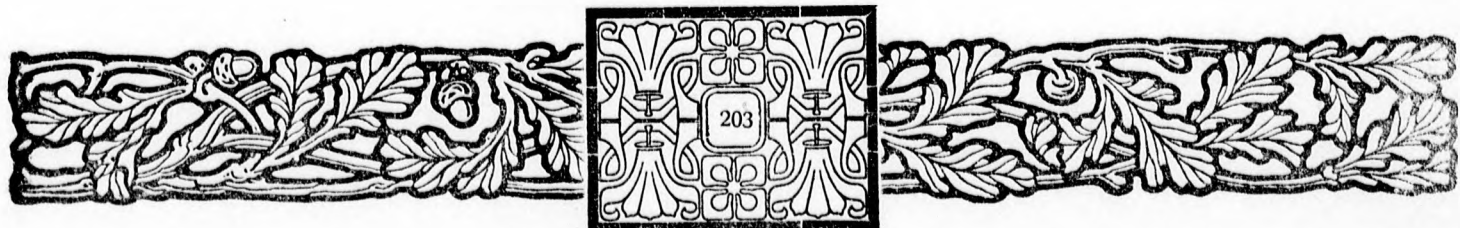
Szívem más névre nem nyílik meg
Emmával tér a sírba.

Madách ember tragédiájának utolsó jelenetében Ádám e szavaira: Csak az a vég! — csak azt tudnám feledni! az Ur e fenséges gondolattal felel: Mondottam ember: küzdj és bizva bizzál! Annyi sikertelen küzdés, annyi hasztalan harc, annyi keserű kiábrándulás

után: az ur nem kutatásra, hanem csak küzdésre utasítja Ádámot, mert karja erős, szive emelkedett, keressen vigasztaló megnyugvást a munkában, a küzdésben; ebben keresse s találja boldogságát, mert a küzdés, a munka felemel, kielégít — s boldogít. E magasztos eszme nyer kifejezést Reviczky egyik gyönyörű költeményében: A küzdelemben. Az első versszak a duzzadó ifjuság, az álmában még nem csalódott, keserűséget nem tapasztalt ifjuság hangja, azé az ifjuságé, mely előtt ott az egész élet, rózsás ábrándjaival, vérmes reményeivel: excelsior, itt minden a tied! A második szak megnevezi a célt: a dicsőség, az ifjuság — e mindent jelentő szó — s pedig örök ifjuság, a lélek ifjusága, melyért való küzdelemben csüggedni bárgyuság; a harmadik szak az associatio alapján szépen fűződik e szóhoz: csüggedés, mely bűt, könyeket szül, de a búfelhő, könyár az ifjuságnál csak virágmagokra hull, csak virágot nevel, dalt termel s az álom, fantázia, e bánatfelhő-áztatta magtól kelt virágokból szövi a koszorút; a negyedik szakban már a tapasztalás hangja zendül meg, de nem keserű, fanyar hangon, a világ — az ő egészében — szívében megmaradt bűvös, lelkesítő eszmekörnek, ideálnak, bár maga a valóság elérhetetlen, a vég — istentitok, de érte küzdeni, munkálni gyönyör: excelsior, a küzdelem gyönyör. E fölemelő gondolattal végződik e szép költemény s valóban meglepő, hogy aki ily szépen zengi: a küzdelem gyönyör, hogyan fejlődhetett irodalmunkban a quietismus dalnokává, de ismerve az Emma-dalokat is, nem lep meg e fejlődés; az elhagyottság szegődött bölcsőjéhez borongó árnyat vetve csecsemő korára, dajkadalának refrainje volt: nincsen apád, nincsen anyád! örömtelen ifjusága csak növelte melancholiáját, ez az oka, hogy legboldogabb pillanataiban egyszerre féltékenység, kétkedés; tette buzdulásában elernyedés, oktalan gyötrődés lepi meg; ez az oka, hogy melancholiája minden kis jelben — gyakran ok nélkül — a féltékenység, a félreismerés gyötrő képeit érzeti vele, ez az oka, hogy az édes méregtől még sem tud, nem akar szabadulni, jól esik lelkének ez az édes bú, édes gyötrődés; keserű könnyei a legszebb dalokat szülték, s bár élete nyarát úgy üdvözli, mint amely őt új tette, harcra hívja, mert a küzdelem gyönyör, élet:

Te vagy a hare, a tett, az élet!
Tavasz, felejtem vágyid', álmid
A szélbe szórom ibolyáid
Sugaras nyár, köszöntelek!

életkörülményei s bús, beteges ellentmondásoktól gyötört lelke gyümölcstelenné tették férfi korát; küzdött a nyomorral, a közönyvel, félreértéssel, saját búbanatában örökösen bánatosnak látja a világot, a világ, az élet csak setét oldaláról tűnik föl:

Ragyoghat a nap az égen
Te sötétben, feketében
Látsz mindent, ha bánatod van

mert a föld:

Csak saját magadnak képe, mása

ez az oka, hogy hogyan lehetett ábrándvilága korán
fakóvá, reménye összetört hajóvá, ebből magyarázhat-
juk meg, hogyan zendülhetett meg lantján oly meg-
kapó akkordokban a lemondás bűje, a néma hervadás:

Vágy, szenvedély bevonja szárnyát,
Dalaim immár csendesek:
Bennük csak néha-néha zendül
Egy álmot, egy emlékezet;

így érthetjük meg, hogyan találhatta meg az, aki a
világot bűvös, fényes eszmekörnek ismerte, a kiáb-
ránduló valót:

Tengődve élek a rideg valóban,
Mióta lelkemet nem áltatom

mert:

Nem akarok újra élni,
Nem kívánok visszatérni
Sem az égbe, sem a földre,
Csak aludni mindörökkre!

Amikor a szepesi gróf lánykérőbe megy.

Irtta: Nagy Andor.

Az volt ám egyszer csak a lánykérés!
Álmadoznak ugyan manap is az eladóleányok
fényes, csudás jelenetekről, (mert minden serdülő ha-
jadonnak megvan a maga várva-várt királyfia . . .)
de ilyen különös lánykérés talán még egynek sem
ötlött eszébe.

Hej, mert kérő nem mindennap állít be olya-
ténkép a lányos házhoz, mint ahogyan tette azt annak
idején János, a szepesi gróf, ez a féktelen nagy úr
Szapolyay Istvánnak, a néhai nádornak s Hedvig-
tescheni hercegnőnek fiatal hajtása.

Amikor a szepesi gróf lánykérőbe ment, a
megriadt Budának íves várkapuja kemény öklök csa-
pásától nyílt ki ijedten, ezer lovas patája dübör-
gött a várudvaron, maga Ulászló király félve húzó-
dott belső termeibe, fenn a rácsos ablak mögött pe-
dig egy pici kis királykisasszony hullatta könnyeit.

Szegény kis királykisasszony . . . Bizony gya-
korta hullottak az ő könnyei! A jó Zsuzsa néne, aki
is hűségesen dajkálta vala a kis Anna hercegnőt,

holtanapjáig őrizte azt a lehelet könnyű selyem kesz-
kenőt, amelyikbe ez a legfájóbb könnyeit sírta vala-
mikor, egyszer . . .

De hogy is ne állott volna mindétig sírásra
ennek a kis bohó teremtsnek az a két nagy galamb-
szeme? Hiszen örökké csak szomorúságot kellett
látnia. Alig volt három esztendő, amikor sírba fe-
küdt a szülő édesanyja; azóta Zsuzsa néne az ő min-
dene. Más senkije nincs. A kis öcsese, Lajos, az
szüntelen csak sír. Az édesapja . . . Istenem, attól meg
fél, reszket a kis Nusóka. Jaj, hiszen olyan furcsa
ember az! Egyszer is, — akkor halt meg az anyja;
jól emlékezik — bézárkózott szobáiba; haját, szakál-
lát megnöveszté, gyászruháit sohasem változtatta, min-
díg csak sóhajtozott, meg fohászzkodott és meredt sze-
mekkel nézett maga elé, le a padozatra. Hiába neve-
tett aztán máskor, — jaj, a nevetése is olyan ijesztő,
rekedt volt — Nusóka félve húzódott el tőle.

Mondom, egyedüli öröme Zsuzsa néne volt. Ő
olyan jó . . . Aztán meg milyen szépeket tud mesélni!
Különösen az, amelyik szól vala a szepesi grófról, az
olyan szép . . .

Meg is kéri Nusóka minden áldott alkonyatkor
Zsuzsa nénét, amikor ott ülnek a rokka mellett s fél-
homály dereng a nagy termeken, hogy mesélje
el *ast*.

— Nem mese az, szívem, — mondja újra, meg
újra a jó asszony, — való igaz az.

Hanem azért Nusóka mindig csak mesének
tartja . . .

S ki tudja, talán jobb, hogy annak tartotta? Mert
hiszen, amikor egyszer a mese valóra vált, vagyis
Zsuzsa néne szerint megisméltődött, bizony akkor
olyan keservesen sirt, sirdogált.

Igaz, magát a mesét is gyakorta megkönnyezte.
Most is, ahogy beszél az öreg, mikor egyszer-egyszer
fellobban a kandalón a szunnyadó parázs, hát olyan
nedves fényben csillog annak a kis alig kilenc éves,
szomorú lánykának a szeme.

Zsuzsa néne pedig csak beszél:

„ . . . Történik pediglen, hogy amikor a mi felsé-
ges királyunk Csehországból jövet, morva földön
Kremsierben megpihent vala, így szólott az ő picike
kis leányához, a kis Anna hercegnőhöz:

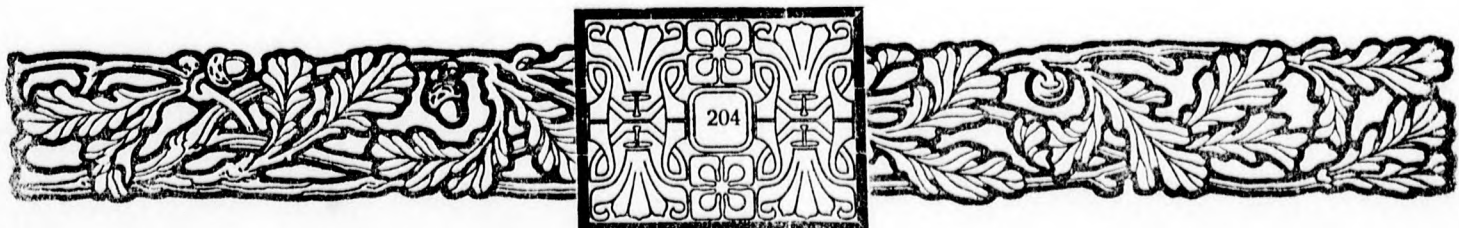
— Tudod-e leányom, kinck a birtokán vagyunk
most?

— Nem én, királyom-atyám, felelt a lány.

— Hát ez is a szepesi grófnak, Jánosnak a
birtoka, — felelt a fejedelem. Hatalmas ember az, —
tette hozzá — de mégsem király. Egyszer már kérte
is a kezedet. De te királyné leszel!

S aztán nevetett a király és ráncos arcán szinte
elvesző szemével oly furesán pislogott.

Hanem csakhamar felhagyott ám a nevetéssel.
Mert ime nyílik az ajtó és eléjéjárul János, a fiatal

gróf. Mögötte szolgálja jó, aki is igen drága, a híres lőcsei Márton ötvös készítette nagy becsű ajándékot hoz selyempárnán a kis hercegnőnek. Maga a büszke gróf pedig — fejet hajtva mélyen, — alázattal jegyesül kéri a királykisasszonyt.

A király hirtelen nem is tudja, hogy mit feleljen. Mert a lányát nem akarja odaadni. Nem adhatja, úgy kívánja a csúf politika.

Hát csak megbiztatja a kérőt, hogy majd, ki tudja? hiszen ráér még...

És az ifjú gróf ekkor fölemelte büszke fejét és villogott két holló-szeme, amikor szólott:

— Jól van király, majd eljövök még!

A királykisasszony még akkor nagyon kicsi volt, nem is emlékezik erre. De a gróf emlékezik és ő el fog jönni!

El is jött.

Jóságos Zsuzsa néne, bizony te nem is sejtetted, hogy ilyen hamar elkövetkezik ez...

De hát ki volt e férfiú, hogy a király hatalmas embernek tartja őt s királykisasszonyt kér jegyesül? Egyike ő azon féktelen hatalmasoknak, — köztük a legnagyobb, — kik hazánk történelmének zord lapjaira írták föl nevüket.

Nagyravágyó volt az anyja is, az apja is. Ő maga még inkább azzá lett. Azzá nevelték.

Amikor még igen gyöngye gyermek volt s apjához követség jött, mondván, hogy „ő reá bizzák, ki légyen a király,” hát az apja fölkapta a fiát karjainál s őt férfimagasságra emelve, így szólott:

— Volnál fiam már ekkora, most magyar királlyá tennék!

A szülő édesanyja meg naponkinti imáját illetén sóhajjal végezte rendszeren:

— Vajha az Isten megadná nékem azon örömet hogy János fiamat királyi széken láthatnám!...

És bizony királlyá is lett János. De hát nem olyan könnyen ment ez, mint ahogy mesében szokott történni. Sok csunya fondorkodás volt ennek az ára. Magát a kis hófehérlelkű királykisasszonyt is belékeverték. Az ő keze útján akart János jogot formálni a trónhoz. A trónt megkapta, a lányt azonban nem. És ez ennek a rendje. Mert a leány ábrándos gyermekszívével csodálta szerette Jánost s ez a kis bohó nem érdemelte meg, hogy majdan éreznie kelljen neki, miként omlik össze oltárképe; inkább hervassza el őt a szeretet melege, mintsem a rideg valóság fagyassza meg...

De a szepesi gróf nem gondolt erre. Neki kellett a korona s eljött leánykérőbe harmadszor is. Ez volt az, amelyet már maga Nusóka is látott és — megértett.

Az 1513. esztendőzt jegyezték akkoriban az irástudók, amikor is Jánosnak, — miután a törököket meggyőzte — a nemzet szemében már eddig is nagy

hírneve, még jobban fokozódott. A siker s a hízlekedők szava felbátortotta őt. És csatanyertes lovasainak kíséretében Budára tartott. A király ijedten záratta be a kapukat.

Amikor pedig a falak alján megharsant a kürt, Nusóka és Zsuzsa néne összenéztek. A jó asszony szinte áhítattal szólott:

— Mondottam, hogy el fog jönni.

Nusókának pedig eszébe jutottak a mese szavai és le akart szaladni, az ura-atyához, hogy kérje őt... De amint leért az udvarra, recsegve dőlt be a várkapu s mint a fürgeteg, úgy vágatott be sok-sok lovas; elől vala az a hollószemű, fényes, délceg dalia.

Nusóka ijedten futott fel a kis szobába.

Onnan leskődött szívdobogva, hogy mi fog történni?

Len prűszkölt, kapált a sok ló, zörögtek a fegyverek, de mégis felhallott János szava, amikor szólott a hajlongó udvarosoknak:

— Mondjátok meg a királynak, hogy ezer lovassal van itt a győzelmes Szapolyai János; a lánya kezét kéri.

Nagysokára aztán, előjött maga a király. Nyájas volt az arca; meglátszott rajta, hogy minden szava hízlekedés.

Beszélgettek jó darabig, de halkán, nem hallatszott fel a kis rácsos ablakig. De azért megértették azok ott fenn.

Mert csakhamar megfordult az ezer lovas és lassan lépve elhagyta a várat. János — bár büszkén tartotta a fejét most is, — csak nézett maga elé me-reven, de látszott rajta, hogy semmit se lát; gondolkodik.

Odafenn pedig annak a csöpp tejfehér arcú leánynak még fehérebb lett az arca s a következő pillanatban meg elkezdett sírni, fel-fel zokogva, hangosan.

Zsuzsa néne meg csak egyre hajtogatta:

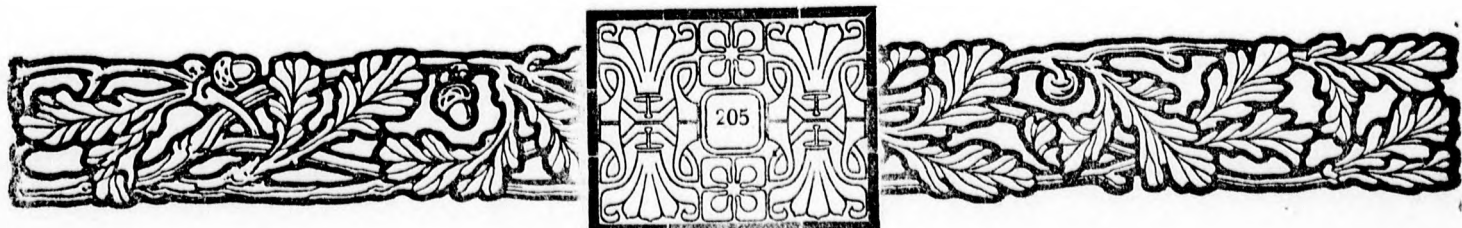
— Az a rút politika... az a politika...

S ekkortól fogva, hogy a szepesi gróf imigyen jött leánykérőbe, a kis Nusóka még szomorúbb lett, s éjjente valami nagy rút feketeség ijesztette álmában.

Zsuzsa néne azt mondta, hogy az a politika.

Hej! akkoriban sok-sok ember álmát verte el a politika.

És az útjára bocsájtott kérő ezekhez az emberekhez ment, akik aztán alkalomadtán fejére is tették a koronát; királyukká lett — de egyik se nagyon köszönte a másiknak.

Az utcán.

Vásári sajban, reggeltől napestig
Lót-fut az ember az utcák során.
Egy elmarad, de szásan újra kezdik;
Nincs e tusában későn és korán.
A rohanót nem várja soha béke,
Legászol eszmét, érdemet, szívet.
Az élet oly rövid — s halál a vége...
Bolond ember! ugyan hová siet?

A gyári munkás a hajnal ködében,
Midőn a nyirkos harmat még pereg,
Loholva ront át a piaci népen;
Pedig halódik otthon a gyerek.
Szemből az álmodot ki sem törülte,
A kenyérét az utcán teszi meg
S dolognak áll... gépszaj pöfög körülte...
Szegény ember! ugyan hová siet?

A kéjeadászt tüzelve üsi, hajtja
A lüktető vér izzó mámora.
Hajrá! a vad lehet akármi fajta,
Utánna!... fő, hogy nem pihen soha.
Bor, kártya, lány beteg szívének álma;
Örül, ha éjt a napba átvihet.
A pillanat repüljön meg nem állva!...
Silány ember! ugyan hová siet?

A nagyralátó útját futva járja —
S mint a folyó, ha medréből kitör,
Mindent issapba ver gögijének árja,
Legyen virág, tűzhely vagy sírgödör.
S hajója hogy még gyorsabban suhanjon,
Belőle sok szép emléket kiövet;
Pedig ki tudja partot ér-e vajjon?...
Hiú ember! ugyan hová siet?

Szövedik millió cél össze-vissza;
S mikor leroskad egy-egy hirtelen,
A rög verejtékét alig hogy issza,
Már a helyén új küsködő terem.
Kegyetlen a harc és sivár a béke,
Erőt igaz le és megöl hitet...
Az élet oly rövid — s halál a vége:
A sok bolond ugyan hová siet?

És áll az álmodó behunyt szemekkel,
A míg mellette az emberfolyam,
Tusázva láthatatlan elemekkel,
Hullámokat vet, harsog, elrohan.
Egy rím a gondja — s ez a gondja rávall:
Míg más a réten izzad és kassál, —
Hogy elringassa édes illatával,
Neki elég egyetlen rózsaszál.

Rudnyánszky Gyula.

Szerelem.

Irta: Szederkényi Anikó.

(Folytatás.)

Te ugy hiszed! Mi nem éltünk eddig csak képzeletben, a mi élvezetünk mind ábránd, álom, meg nem valósult üres kép volt! Ott ültünk egymás mellett és beszélünk arról, mi lesz majd, ha együtt leszünk. Hahaha! Rajzoltunk magunknak életet, tündérit és elhagytuk röpülni magunk fölött az órákat, anélkül, hogy átéltük volna. Nem veszed észre, míg mi agyunkban élünk, elfelejtünk tényleg élni? Nézz magad körül; vedd kezébe az illatos rózsát, a szűz liliumot, a szerény ibolyát, az értékes kalászt, mind-egyiknek kelyhében ott a magot hajtó esira; a virág elvihar, de gyümölcsöt érlel mindenik, marad nyoma, annak, hogy élt...

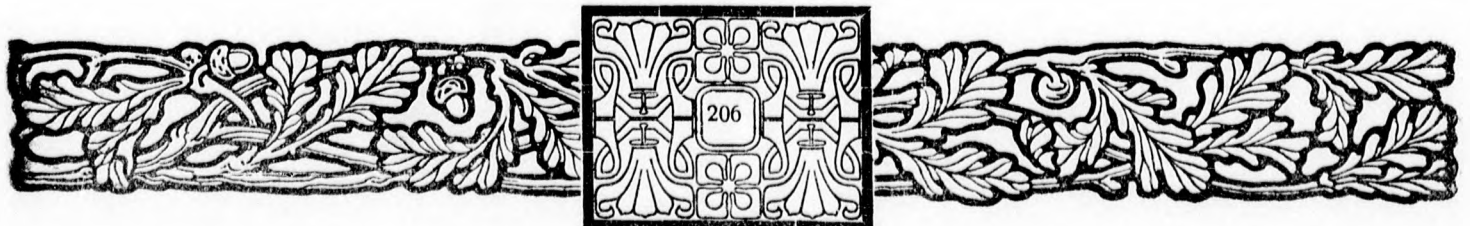
Minden regnek alkony felé hajlik a pályája, a lét nemlét felé, a te ifjuságod tavasza ősz karjaiba siet... mi fog beszélni a mi nyarunkról? Mi marad majd a mi lángunkból? Hamu! Semmi! Te vigyázva beszélsz a boldogságról, mely rád vár. Hányszor mondád: boldog vagyok! és még talán ki sem símult az ajkad által rezgésbe hozott légréteg, mikor epedve mondád: „mond, milyen az igazi, tökéletes boldogság a földön! Valami úr van lelkebben, valaminek hiányát érzem, mond mi az?”

Kimondom most: légy az én asszonyom! Mondj le az eszményekről, az ábrándokról, hadd az álomképeket, nem adatott az nekünk, ne kergesd őket, nem tied az, sem az enyém, mi földi anyától születünk... Balgatag az a kineskereső, ki ama reményben, hogy gyémántot találhat nem hajol le az aranyért. Ez volt az örvény: képzelődés!

— Ne tovább Gyuri, hallgass el, örült vagy!

— Nem vagyok örült, Ila, de nagyon is józan. Elvesztettem őrző bűvszerem; oda az idealizmusom. Olyannak látom a földet, az emberiséget, mint milyen a maga valóságában. Ha látnád milyen sivár, milyen üres, száraz e kebelben minden és ezt mind az emberek tevék; az ember, kiért én élni, dolgozni akartam; az ember, kit úgy szerettem, mert úgy szántam. Tudod, mi az ember? Mindent én értem, mindent nekem! Testet öltött e fogalom s ezt nevezték el embernek!

Alkottak magoknak „Isten“-t hogy legyen kihez kapaszkodniok, hogy csuszmassanak, mászhassanak előtte, hogy legyen kitől kérniök. Emeltek maguk fölé királyokat, hogy legyen, kit megkövezni bajukban. Megházasodnak, hogy gyermekeket teremthesse nek. Fölnevelik gyermekeiket, gyámolítják, óvják őket, hogy mindent visszakövetelhesse nek. Miért szeretsz te engem? Hogy boldoggá tegyelek s viszont miért szeretlek én?... Minden csupa önzés. Minden ember a másikban csak az eszközt keresi, hogy

mennyiben tehetne jót általa fenséges énjének. Ahova nézek, a merre fordulok mindenütt álság, csalárdság... keresek egy nyugpontot, nem találok. Mindenütt láz harc, láthatatlan kardokkal, csak azt érzem, itt is, ott is orvszúrás, miért: mert utjában voltam valakinek, vagy nem voltam elég használható gép... Megvetem, undorodom e gyáva, önös fajtól, gyűlölöm a levegőt, mely éltet...

— Gyuri, te édes Gyuri térj magadhoz; te nem vagy ilyen, mint mondád, nem hihetem...

— Mért nem hiszed? Cáfolyj meg, csengek hozzád; mond, hogy van erény, becsület a földön, van szeretet, barátság önzés nélkül, add vissza a hitet, hogy érdemes a létet végig harcolni, mutass embert, aki csak egyszer tett valamit érdek nélkül és én térdenállva foglak imádni. Győzz meg, taníts hinni istenségben föld alatt, vagy föld felett, add vissza elmémnek fehér lapját, mely nincs végig szántva az élet ekéjével, add vissza képzeményeim szárnyát, add vissza az álomlátásokat, melyet mind-mind elrabboltak tőlem s az leszek aki voltam...

Te hallgatsz, elnémult ajkad. Ne várd tehát tőlem, hogy én kövessék téged a felhők felé, mint addig tevém. Nem az áll előtted, kit eddig ismerél, a szárnyaszegett, lezuhant Ikarussal beszélés; lelke elvesztett, testem él csupán s ez elmerülni vágy a gyönyör fertőjében, mely milliók bálványa s melytől undorral fordultam el eddig. Élni! élni! úgy mint a többiek... szeretsz? még mindig? Tudsz szeretni egy lényt, kinek nincs semmije, nincs többé lelke, eszménye, kinek benseje kihalt, rideg; tudsz-e szeretni egy sárembert, ki megismeré önmagát?...

Május hónap 6-án.

...Ma nem mertem Ilához menni, félek arcába nézni... Könybenuszó szemekkel ment el tőlem tegnap... és én leborultam a helyre, hol ült, sirtam, zokogtam, sirattam őt és magamat... hisz oly szánandók vagyunk mi mindaketten. Mint fogadtam tegnap hozzáindulván, hogy hibám jóvá teszem és mit tevék? Mi vagyok én? újból kérdelem. Egy önmagával meghasonlott lény; vulkán, melynek kráterében egymással harcolnak a gyilkos elemek. Mi történik a szentséggel, mely a kráterbe bukott?... Előveszem a tükröt.. Így... most szemtől-szembe beszélgesünk. Viaskodjunk. Az amott ideális én meg pesszímista...

— Ki vagy?

— Férfi.

— Tehát himnemű állat.

— ????

— Mi az? Talán nem tetszik az osztályozás?

Mondjuk tehát így: ember, kinek legnevezetesebb tulajdonsága, hogy jelleme és becsülete van. Ugyan

kérlek, mondd meg nekem, mit értesz ez alatt: becsület?

— Mit sem tenni, mit az erkölcsiség törvényei tiltanak.

— Szép! és mi az erkölcs?

— Az emberi erények szigorú megtartása, vagyis úgy élni, hogy semmiféle társadalmi szabálylál összekötésbe ne jöjjünk.

— Hahaha! Hahaha...! És még sértődve ráncoltad homlokod, midőn az imént mondám: himnemű állat.

— Az ökörré azt mondd állat, mert nincs szabad akarata, vagyis öntudata. Hol a te szabad akaratod? Nem ott a járom a te nyakadban is? Azok a láthatatlan bilincsek, melyeket megalkottak azok, kiknek nem volt annyi lelki erejük, hogy arra támaszkodva járhattak volna az életben, tehát szabályokat alkottak, melyeket be kellett tartani a másokkal való érintkezéskor s ezt nevezték el társadalmi törvénynek... Ezt kell szem előtt tartanod, ha ülsz, ha jársz, ha öltözl, ha beszélsz, ha eszel-iszol, ezt ha nőszülni akarsz, ezt még akkor is, ha haldokolsz és meg van a forma még temetésedre is. Ha szép bókot tudsz csapni, ügyesen hazudni, „sikkesen“ táncolni „fessül“ öltözni és „lojálisan“ sikkasztani, akkor van jellemed, becsületes vagy. Végy magadnak egy hosszú arany láncot, mutass tömött erszényt és gyilkold meg érte titokban az édes apádat, még akkor is van jellemed, becsületes vagy...

(Folytatjuk.)

A deres meghalt.

Irta: Morvay Zoltán.

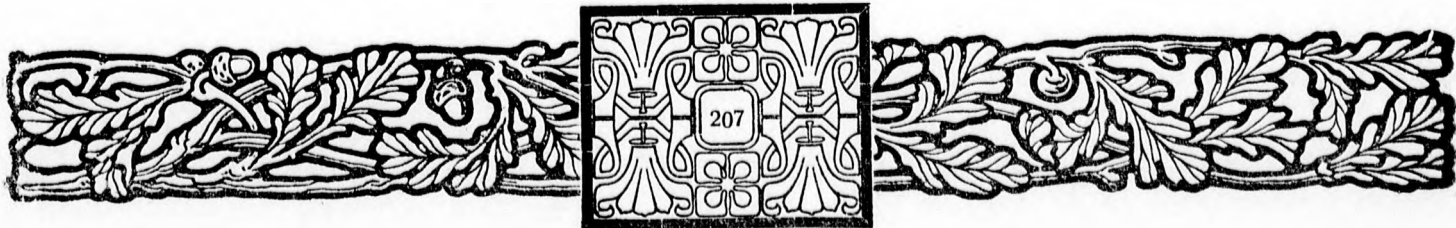
(Folytatás.)

főhadnagy, a hadnagy és kadét, megihletődve álltak meg a pipázó ajtajában és szó nélkül nézték a százados hulláját,

Schmidt, a jó Schmidt, a kedves jó vén fiu, ott feküdt a perzsapokróccal leterített nyugágyon, összeroncsolt arcát a tenyerébe hajtva, mintha csak déli álmod aludnék. Nem látszott rajta semmi vér, semmi seb. A piros golyós lámpa beszórta fényével és ez még a halálsápadtságot is eltüntette róla. Kendő helyett egy vastag fekete selyem szalag volt az állára kötve, mint egy viharszíjj és nem hanyatt feküdt.

— Már meghült, mikor ide jöttem, mondta az orvos és a hullagörcs megmeresztette a tagjait, nem lehet kinyújtóztatni, ami nem baj, egyszerűen nem fogjuk kiteríteni, ilyen helyzetben tesszük a koporsóba.

Tarr odament hozzá s a főhadnagy elfelejtette, hogy ez az ember neki kauciót ígért, elfelejtette, hogy attól a jövő boldogsága függ, zavart agyával nem bírt gondolkozni, csak Schmidtet látta, a kedves pajtást, lehajolt hozzá s megcsókolta azt a hideg homlokát.

— Miért tetted ezt ember, — mormogta, — miért keserítettél el így bennünket?!...

Az ezredes is megérkezett, már az ajtóban dörögött:

— Doktor, doktor, hát nem lehet segíteni rajta?

— Vége, — sóhajtott az öreg orvos.

Az ezredes, aki igen szerette Schmidtet, sokáig nézte a hullát, aztán halkán mondta:

— Érthetetlen, igazán érthetetlen. Majd a tisztékhez fordult:

— De hát nem tudtok, semmit sem tudtok tette okául?

Nem szólt senki, mivel hogy nem is tudtak volna semmit sem mondani. Schmidt rendezett anyagi viszonyok közt élt. Sőt úgyszólván gazdag volt. Értékes berendezése, festményei, drága lovai voltak.

Végre a kadét felfedezett egy levelet az asztalon, ami az ezredesnek volt címezve.

Az ezredes megnézte a levelet. Sokáig nézte és a levegőbe is sokáig nézett. Valami gondolat suhanhatott át az agyán, mert a levelet bontatlanul a zsebébe tette.

Aztán végig nézte az írásztalt. Az írásokat összerakatta, összeköttette és rendeletet adott, hogy ő hozzá vigyék. 13 ezer forint készpénzt találtak, az ezredes azt is magához vette. Lohonezyt pedig megbízásokkal látta el a temetést illetőleg.

Tarr egy sarokban ült a halott lába felől egy széken, szótlánul, moccanás nélkül mint maga a halott.

Mátyásnak is utasításokat adott az ezredes. Jelenen kijelentette, hogy ha bömbölni mer, levágja. Másodszor pedig, hogy mindent bezárjon s hogy a nagy szalonból hordja ki a lovással a butorokat reggelre.

S mikor az intézkedésnek vége volt, odament a kapitány holttestéhez és kezét a hulla fejére tette.

Sokáig nézte szótlánul a halottat, aztán hirtelen ott hagyta és szokásos hideg hangján mondta:

— Mehetünk urak.

— S elmentek. Ki erre, ki arra. A hadnagy halkán mondta a kadétnak:

— Szegény Schmidtem, nálam van most is a teás szervizze.

Tarr szó nélkül vált el tőlük és úgy ment haza, mint akit fejbe vertek.

A legénye csak bámulta a gazdáját, aki mindig füttyölve tért meg hajlékába. Gondolta, hogy szörnyű részeg lehet, tehát jó lesz vele ki nem kötni, de mikor a ruhákat huzgálta le róla, látta, hogy egészen józan.

— Egy civil, — jelentette hidegen, — egy levelet hozott a főhadnagy urnak.

— Miféle civil?

— Nem ismertem. Letette a levelet az íróasztalra.

Tarr kizavarta legényét és közönyösen bontotta fel a levelet. S csak akkor hűlt el, mikor elébe ömlött egy rakás pénz.

Ez a szerencsétlenség egészen kiverte fejéből a saját baját s csak akkor kezdett eszmélni, hogy mit beszélt Schmidtnak és mit ígért az ő neki.

Előtte volt a pénz s a levelet valami szörnyű sejtelemről szorongatva nem merte elolvasni, csak nézte, nézte.

— Tehát ezt Schmidt írta? Az a Schmidt, akit az előbb meghalva látott feküdni a pipázó diványán. Az a Schmidt, aki ma délután még vidáman beszélgetett vele, ugyanazon a diványon, amely halálos ágya lett. Az a Schmidt, aki neki egy rettentő összeg pénzt és egy boldog jövőt ígért s azt e pénzzel igyekezett is megadni. Az a Schmidt, aki többé nincs! Nem lehet azt elhinni!

Megolvasta a pénzt az aranykötegeket is kiöntötte a nagy borítékból, a bankókat is. 60,000 korona, egy fillér híja sínes.

S halálos félelemtől szorongatva kezdte olvasni a levelet, amely nyugodt, határozott vonásokkal volt írva:

„Edes fiam Ákos!

Itt szólok hozzád utoljára most én, aki téged annyira szerettelek s ne essél kétségbe, ne átkozódj te, aki melegen vonzódtál hozzám.

Itt van a biztosítékom, amit ígértem. Ez rendben van. Tehát elvárom tőled Ákos, hogy boldoggá tedd azt a szegény leányt.

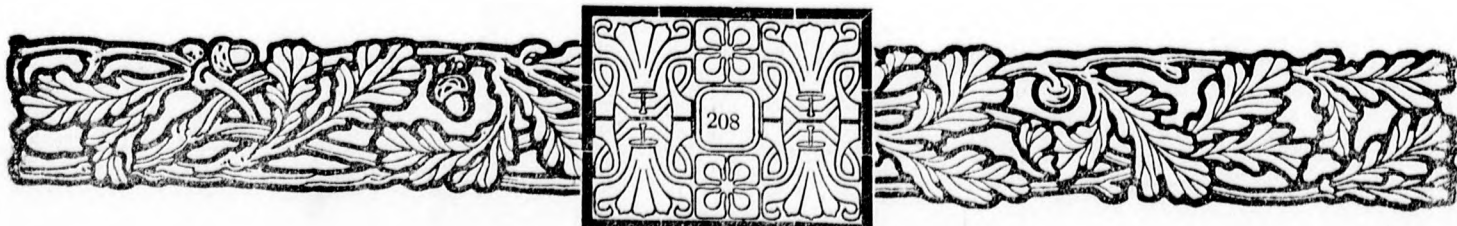
És most elmondok neked egyet-mást, amit el kell mondanom.

Te pénzt kértél ma tőlem, én pedig úgyszólván az egész vagyonomat elvesztettem azon a külföldi lóversenyen. De neked a pénz olyan dologra kellett, a miért ez az áldozat, amit hoztam értetek, semmi és kötelesség. Mert két ember boldogsága, mindig megér egy eltévesztett rossz életet, olyant, mint az enyém volt. Két olyan ember boldogsága, akiket én végtelenül szerettem.

Mert hallgass meg Ákos és ne légy féltékeny reám, a most már halott emberre. Én szerettem a te menyasszonyodat. Őt. Neki és nem az anyjának akartam udvarolni, de meggyőződtem, hogy csak téged szeret, visszavonultam és ezzel az egész életem nem ért egy fületlen gombot.

Figyelj! Pénzem nem volt, te pedig olyan dolgokat említettél nekem, hogy a ki ilyen titkokat meghall, annak segíteni okvetlen kell.

Én tehát rendeztem e dolgot. Jól van. Itélj el és vess meg, engem a katonát tettemért s még emlékemet is töröld ki az agyadból. De itt, e körülménynél, én a magam sajátos gondolkozásával, igen nagy ostobaságnak tartottam azokat a törvényeket, a miket az emberek a becsület fogalmáról, a maguk kellemetlenségére felállítottak. Én megvettem, amit tettem és senkinek semmi köze hozzá. Magam felelek az előtt érte, akinek felelni talán kell, én aki örökéletben becsületes voltam, aki soha még gondolatban sem csaltam meg senkit. Én végeztem és a mai nappal még az emlékem is megszűnt lenni. Végem van mindenekre nézve. Ti reátok is. A pénzt, amit adok, egy olyan valakitől vettem kölcsön, akinek nem fog fájni ez a veszteség, meg különben is kárpótlom némileg. Az államtól vettem el. Kényszerítettem az öszszességet, hogy rajtad segítsen, ha a rendszer rossz és nincs gondoskodva az emberekről. Rettentő nagy küzdelem volt ez és a túlerő megölt. Megölt, de nyugodtan halok meg, mert a győzelem az enyém! Ne

szólj! Ne tégy semmit! Ne őrlöngj! Csendben légy, mert csak magadnak ártasz vele és rajtam immár nem segíthetsz. Különb is elég, hogy én elestem a harcban. Neked élni kell! Ez jusson eszedbe! Öntudattal, teljes józan észszel, megfontolva tettem mindezt és helyesnek tartottam, mert más megoldás különben sem volt. Ez igen jó. És rám nézve, egy hosszú, küzdelmes múlt s még egy keserű jövő helyett e nyugalom és végtelen csönd bizonyára megbecsülhetetlen lesz. Elégedett vagyok most, mikor hozzád ez utolsó istenhozzádot írom Fiam. Mert én egy világot sarcoltam meg, de jogosan, mert az a világ adósom volt. Nem akarta adni, de küzdöttem vele s elvettem a mire szükségem volt s nem baj, hogy az erőfeszítésbe belehalok . . .

Hogy én elmegyek, ne fájlaljátok. Higyjétek el, igen gonosz és határozottan eltévesztet éltet küszködtem végig és az utolsó időben nagyon terhemre esett.

És már most szervusz. Karom helyett megölel a lelkem. A tettemmel pedig ne törődjétek és a világ utánam való fecsegésével sem. Csatákban voltam és tizenhét sebhely van a testemen s azért azt se mondta senki, hogy köszönöm. Sok ostoba a nyakamon át mászott a polera és én a kapitányságnál nem vihettem többre, mert nem voltam szemtelen s az apám csak a möllersdorfi börtön prófosza volt. . . tehát meg lehetek elégedve a karrieremmel . . .

Elmondtam-e mindent? Igen! A szivartáska-találmányomat, talán megveszi az az angol cég, ebből is megtérül a kincstárnak valami. A butoraim, festményeim, lovaim, ha tisztességes áron kellnek el, majdnem fedezik a hiányzó összeget. De te még gondolatban sem folyj bele az intézkedésbe. Semmibe sem Ákos, majd elintézi mindent az ezredes.

Most pedig öllelek téged Fiam, szeresd a feleségedet és áldjon meg benneteket az örök Természet, minden javaival édes gyermekeim, mint ahogy nem áldotta meg öreg barátotokat

Smidtet.

(Folytatjuk.)

Tudós társaság.

Írta: Antal Sándor.

Még abban az időben mikor még a szamarak az óperenciás tengeren túl laktak, mondom, igen régen, a kultúra náluk nagyon felvirágozott. Még tudományos akadémiájuk is volt.

Az ócska pergamenlap elhalványult sorait csak nehezen tudtam kibetűzni; így bizony könnyen megeshetett, hogy egyet-mást rosszul olvastam el, leírom, az vessen rám követ, aki nem tévedett.

„A tudós szamarak felolvasó ülést tartottak. Noha a tagok teljes számmal megjelentek, mégis igen kevesen voltak. Nem mintha kevés számár volna, nem azért voltak kevesen, hanem az akadémikusok azt

tartják, hogy különben oda lesz az akadémia tekintélye.“

A pergamen írója azt vallja, hogy :

„Lényegileg húsz ív különbség van egy akadémikus és egy közönséges számár között. A kik beírnak húsz ív papírost és nem ejtenek íráshibát, azok menten tagjai az akadémiának. A többiek ellenben künrekednek“.

„Az akadémia elnöke egy komoly ábrázatú agg számár, igen keveset beszél, azért nagyon okosnak tartják. Ha számár szokás szerint úgy néha elmondja, hogy i - á, az á-t olyan komoly önérettel és mély rezignációval ejti ki, hogy minden számár büszkén tekint reája“.

„Növeli tekintélyét azon körülmény, hogy a bal fülét sohasem mozgatja. Sokan állítják, hogy nem is tudja mozgatni. De akár tudja, akár nem, tény az, hogy nem mozgatja“.

„Az ülésen csak szigorúan tudományos értékű dolgokat tárgyalnak“.

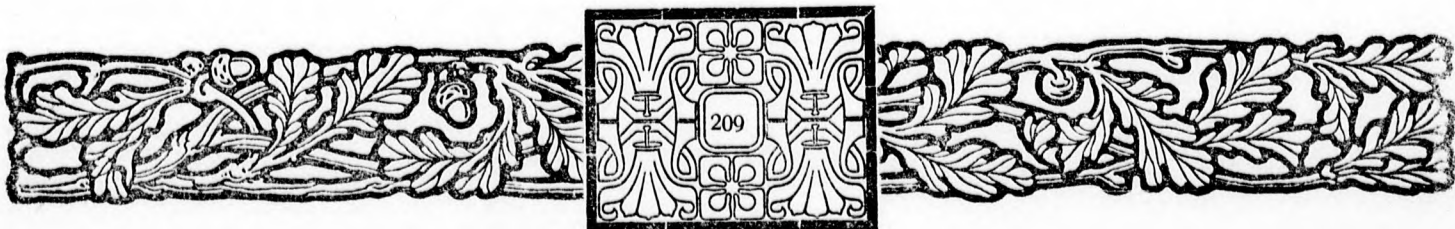
„Az egyik számár helyet foglal a felolvasó asztalnál“.

— „Nagyságos rendes tagtársak! Tekintetes levelező tagtársak! Örömmel hozom tudomásukra szerény felfedezésemet, melyet minden szerénységem dacára, a számár-nem egységes fejlődésének tekintetében kiváló fontosságúnak kell tartanom. — Világköri útamban, nemünk organizmusának tüzetes vizsgálata után, a posteriori, a következő hatalmas természeti törvényt fedeztem fel: Minden egyes számár egyénnek — igen tisztelt társaság, — négy lába, két szeme és két jól kifejlődött füle van“.

„Két számár egyénnek pedig — hiteles okiratok tanúsága szerint — nyolc lába, négy szeme és négy többé kevésbé kifejlődött füle van. Ez azon egységes kapocs, — nagytekintetű társaság — mely nemünkben, az ősi számárnemben az összetartást symbolizálni hivatva van. A lábak, szemek és fülek qualitativ tulajdonságai azok, melyik egyik számár egyént a másiktól elválasztják és alkotják az egyénből az egyéniséget. Nem akarom a nagytekintetű rendes tagok és a tekintetes levelező tagok figyelmét tovább is igénybe venni, csupán a jövő ülésen felolvasandó értekezésem címét jelentem be: „A fülek nagyságának a lélek fejlődéséhez való viszonya“.

Az előadót számosan üdvözlük.

— „Nem múlászthatom el, — mondá egy másik tudós számár, hogy tudós társunk fenomenális felfedezését néhány szóval méltassam. Azt már nagyon sokan elmondták, hogy minden számár egyénnek négy lába van; azt is elmondták már mások, hogy két füle van. Azonban ilyen szerves, merész konstrukciójú összefüggésben, mely bár eredeti sajátos néző-pontból származik, mégis általános érvényességű igazságként hat, mondom, ilyen zseniálisan

senki sem gondolkozott, senki sem beszélt. Ezen most már nem is csudálkozom, mert belátom, hogy a mi organizmusunknak, a subtilis számár organizmusnak mélyen elrejtett titkait, csak az ő csodás belátású esze tudta felfedezni. Boldognak érzem magam, hogy én is azok között vagyok, kik e nagyszerű felfedezésről legelőször szerezhettek tudomást.

„Élénk helyeslés“

„Az imént megdicsért tudós számár meghatva indítványozott jegyzőkönyvi dicséretet a kitünő, szak-szerű bírálatért. Midőn ez indítványt elfogadták, a bíráló számár indítványozta, hogy szavazzanak jegyzőkönyvi dicséretet ama szép előadásnak, amely őt remek bírálatra ihlette.“

„Ez indítvány elfogadása után a többi tagok is jegyzőkönyvi dicséreteket szavaztak páronként egymásnak.“

„A titkár ezek után beterjesztette a kiírandó pályázatok címét.“

„Természettudományból: Ha a holdban laknak szamarak és pedig olyanok, melyek a földiekhez hasonlóak, és ha a holdbeli számár hangja elhallatszanék a földre, kérdés: hogy a földi számár mennyivel hallja hamarabb a holdbeli hangot, midőn szembe néz a holddal, vagy midőn háttal fordul a hold felé ugyanazon helyen? Mily változások állanak elő, ha mindkét számár háttal fordul a neki idegen égitest felé? Díj 4000 arany.“

Irodalomból: Írandó egy az akadémiát dicsérő hősi éposz, 14 énekben. 63 versszak köteleztetik. Minden versszakban kimutatandó egy hasonlat és két metafora létezése.

Nyelvészetből: Összegyűjtendők azon háromtagú szavak, melyek „Ö“-vel végződnek és „zs“ mássalhangzóval nem bírnak. Díj 1000 arany“.

Miután a tagok a titkár jelentését örvendetes tudomásul vették, az elnök a felolvasó ülést bezárta. Ennyit mond a pergamen.

A fény és az árny.

Miután órákon át vizsgálgatta a tudós a napot, meglegülden dörzsölte kezét kutatásának eredménye fölött.

— Lám, hát te is csalod a világot, — szólott a napnak. Fényt világosságot lövelsz a földre, hogy ne sejtsük árnyfoltjaid. De akárhogy ragyog millió sugarad, a tudomány meglátja foltodat.

— Szegény, korlátolt, hiú tudomány. Te kifogásolod a fényem, ragyogásom? Hisz az én világosságom nélkül nem látnád meg foltjaimat!...

Az Új bokrétából.

Megyek, megyek!

Kis faluban, messze, messze
Várnak engem minden este.
Kiülnek a ház elébe,
Ugy néznek a messzeségbe!

S hogy az alkony éjre válik,
Kiballagnak a határig.
Hátha mégis, hátha jönne...
Halvány arcuk könyözönbe!

Álmukban is félig ébren.
Haza, haza hívnak engem.
Felelget a lelkem rája:
Megyek, megyek nemsokára!

Baja Mihály.

Virágének.

Szívemen hordom azt a rózsát,
Melyet kezeddél illetél,
És ottan is fog elhervadni
Kelyhéből minden kis levél...

Ha elmegyek majd messzeföldre,
Lesz, ami összehoz veled:
Boldog világról elstutognak
A hervadt szíromlevelek...

Gulyás József.

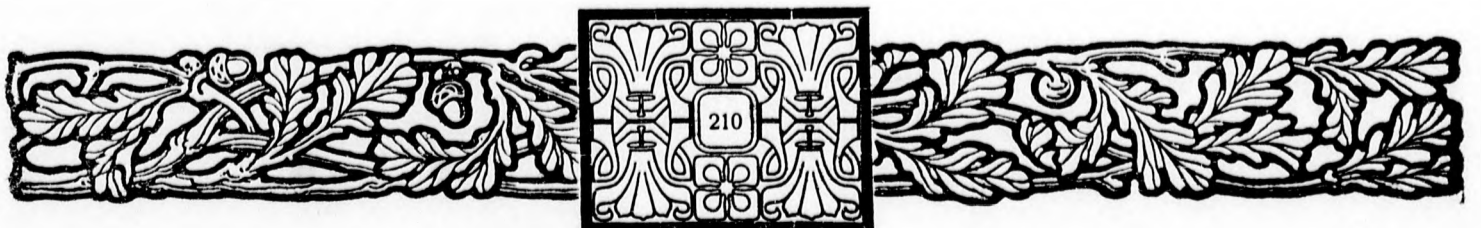

Kérdések.

Én istenem, jó Istenem
Mért is adtál szívet nekem,
Ha mindig csak érez, érez?
Vagy ha adtál, mért nem adtál
Rokon szívet szerelméhez?

Mit ér a tűz, ha hiába
Csap az égre fénye, lángja?
Ha kilobban árván, lassan?
— Ha csak azért élek, hogy a
Szívem tüzét oltogassam?!

Gyökössi Endre.

Erdőbe csal . . .

Erdőbe csal valami engemet,
S szavának én örömet engedek.
Este reggel hívogat valami,
Csak az erdők manója tudja: mi.

Mélázok a koronás fák alatt,
Ahol téged először láttalak,
Álmodozva először láttalak,
Bimbót szedni viruló fák alatt.

Azóta van, érzem én azóta,
Hogy az erdő szava oly csalóka,
Hogy a fenyvest epedőn járom én,
S ott — valaki virágát várom én.

Madai Gyula.

Ti drága őszi rózsák!

Ti drága őszi rózsák,
Ti szép leányfejek,
Piros, fehér virágok:
Már isten veletek!
A nyár tovább iramlik,
A fáknak lombja hull,
De bársonyos ruhátok
Tavaszfényben virul.

Ha lelketek nem volna
S nem fájna oly nagyon,
Ha rajtam sem taposna
Tengernyi fájdalom:
Süvegemhez virágul
Büszkén tűznék én.
Ha több csillag ragyogna
Boldogságom egén!

Most újra vándorútra
Szorított végzetem.
Ez élet csak bolyongás
A földi téreken. . .
Ti drága őszi rózsák,
Ti szép leányfejek,
Piros, fehér virágok
Már isten veletek!

Oláh Gábor

Zrinyi kirohanása. Eötvös Károly, a vajda, a magyar írás mestere, nemrég Szegeden járt és ekkor nagy társaságban valaki azt mondta, hogy Magyarországon teljesen züllöttek a közállapotok.

— Ne filozofálj öcsém, — szakította meg a hevesen szónokló magyart a vajda, — nem érdemes manapság bölcsekedni ebben az országban, a mely a *mesterséges közvélemény* országa. Pedig nincs nagyobb átok egy országra és annak az alkotmányára, mint ha mesterséges közvélemény uralkodik fölöttük. Ennek a megvilágítására — ugymond — két adomát is tudok. Az egyiket elmondom:

— Hirül veszi az egyik ujság tudósítója, hogy Zrinyi ki akar rohanni. A laptudósító erre elmegy Zrinyihez, bemutatkozik neki és megkérdi tőle, igaz-e, hogy ki akar rohanni? Zrinyi e kérdésre azt feleli, hogy igaz.

— No hát én akkor ezt megírom a lapomba! — mondja az ujságíró. — Van-e pénz önnél?

— Van, — feleli Zrinyi. — Kétszáz aranyat tettek a zsebembe, nehogy üres zsebbel találjanak, ha kirabolnak.

— Helyes, — ugymond ragyogó arcczal az ujságíró — annak a kétszáz aranynak a fele az enyém. Ide vele!

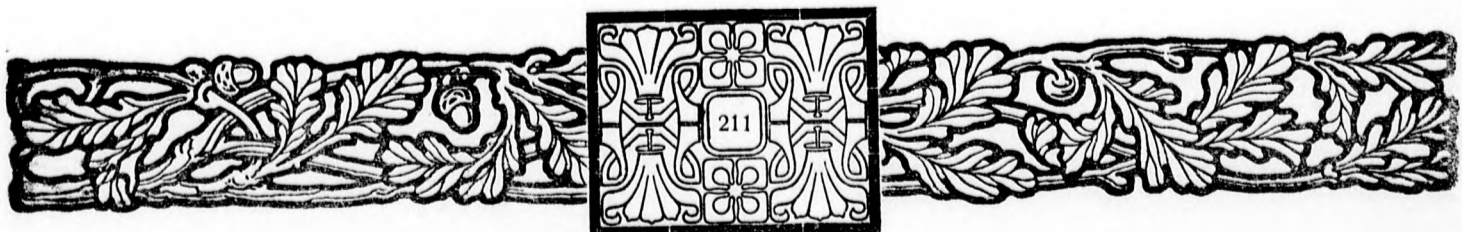
Zrinyi nem adja át a pénzt, mire az ujságíró kijelenti, hogy hiába rohan ki, ha nem ad pénzt, előre meg van verve, mert Szolimán győz. Így keletkezik a *közvélemény*.

— Ebben a cudarságban, — kommentálta az adomát a vajda — nem az a veszedelem, hogy az *igazán érdemes emberek háttérbe szorúlnak*, mert az igazi érdem ugyanis előtérbe jut előbb-utóbb, éppen úgy, mint a vonat elhagyja az utánna haladó kutyát és a kutya megugatja az elrobogó vonatot. Hanem az a nagy baj, hogy ez a *mesterséges közvélemény nyolc-tíz üres, tehetségtelen, rosszlelkű embert löcsöl a nemset nyakába*.

*A női szív mély és koromsetét,
Am felszínét csodás bűbáj takarja,
De aki azt fenéig felkavarja,
Megösméri tigristermészetét.*

Ferke Ágost.

A spanyol király és a házassági harang. Alfonso király az idén aligha fog megházasodni. Mikor nemrég Granadában járt, meglátogatta az Alhambrát s a híres Torre de la Velóról sokáig élvezte a remek kilátást. Kiséréte figyelmeztette arra a régi mondára, hogy aki a toronynak vén harangját megkongatja, még abban az esztendőben megházasodik. A király sokáig mosolyogva nézte a vén harangot s azután tovább ment, a nélkül, hogy megkongatta volna. Lehet az is, hogy nem hitt a mondában.

MIÉRT?

*Virág, csalit, ha nem kacag föl rája
S nem várja rét, miért a napsugár?
Miért az erdő hangtalan magánya,
Ha nincs kebel, mely enyhét tőle vár! ?
Miért a szellő üdítő fuvalma,
Ha tikkadt lég nem várja boldogan! ?
... Miért, miért a dal, ha meg nem hallja,
Ha meg nem érti, kinek írva van! ? ...*

Saegedi Miklós.

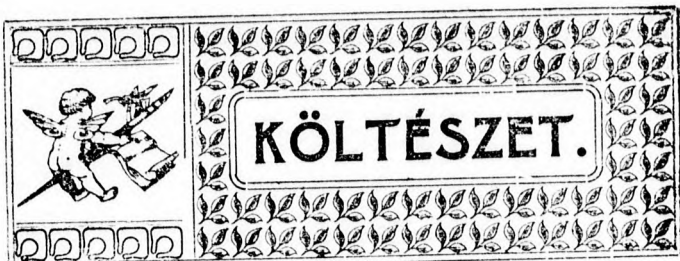
Megint koszorú-alapítvány. Egy gazdag urnó halt meg és sok pénzt hagyott jótékony célokra. Az akadémiának is hagyott huszezer koronát. Talán versek jutalmazására? Ugyan ki hinne el ily képtelen mesét? Mi másra hagynak az akadémiának pénzt, ha nem a színművek jutalmazására? Ugy van! Az akadémia újabb tőkét kapott, melynek aranyos kamataiból koszorút fonhat titkos drámaíró ifjak homlokára. Van már Teleki-díj, Karátsonyi-díj, Kócán díj, Bánffy-díj, Mészáros-díj, Röck-Szilárd-díj és ezeken felül tömérdek alkalmi díj, mind, mind csupa szindarabra! A vidék irodalmi körei is valósággal boldogtalanok ha egy-egy írni egyáltalán nem tudó, tehetségtelen hirlapírócska színpadi kisedét meg nem jutalmazhatják. Így hát csak természetes, hogy a szabadkai nábobné huszezer koronája azért jutott az akadémiának, hogy a tőke egy évi jövedelmét az a szerző kapja, a ki a legsikerültebb magyar színművet írja... Csodálatos, azért még sincs drámairodalmunk!

KITARTÁS.

*Minek mindjárt meghalni! Mindent
Ujjá teremt, ki él s kitart.
Könnyű a csorbáját kifenni,
Ha megvan még a kard.*

Zempléni Árpád.

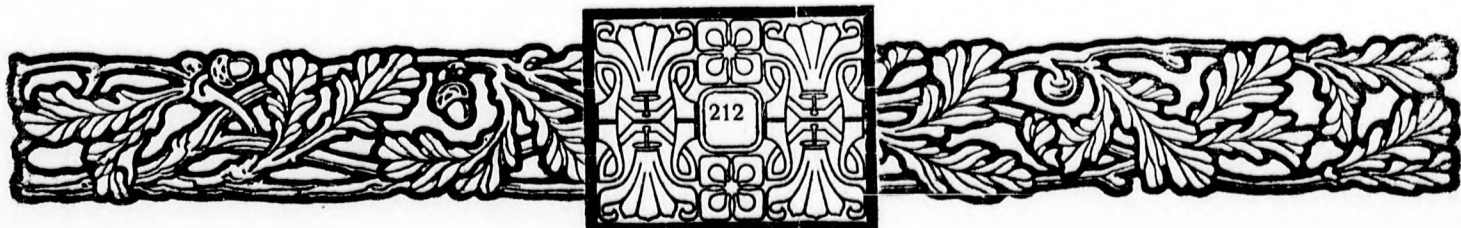

A gróf Vigyázó-pályázat eredménye. A Petőfi-Társaság Herceg Ferenc elnöklete alatt rendkívüli ülésben döntött a Vigyázó-pályázat dolgában. Százhetvenhét lírai költemény érkezett be, amelyeket a bíráló-bizottság (Erődi Béla, Prém József és Zempléni Árpád) alapos kritika tárgyává tett. A bizottság nevében Prém József terjesztette elő a jelentést. A 300 koronas díjat egyhangulag *A tarpatak völgyében* című költeménynek ítelték oda. A jelíges levél felbontása után kitünt, hogy a nyertes költemény szerzője Sajó Sándor budapesti állami tanár, aki két évvel ezelőtt a „Zrinyi György házassága” című verses vigjátékával Teleki-díjat nyert. Sok elismeréssel szól a jelentés az „Éj”, továbbá az „Élet és Halál”, a „Költő” „Az árvák” és „A rovnyei parkban” című költeményekről, melyeket dicséretre méltatott a bizottság.

Enyészet. A Mészáros-pályázaton első helyen megdicsért és a Nemzeti Színházban színre kerülő Enyészet című dráma szerzői jelentkeztek a Nemzeti Színház igazgatójánál. A darabot Hegedűs Gyula és Géczy István írták.

A debreceni színház sorsa. Debrecenben a színház jövőjét úgy biztosította a bölcs tanács, hogy Nádassy József pécsi igazgatónak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott pazar ajánlatáért, de a színházat odaadta hat évre Zilahy Gyulának, a kiről minden hozzáértő színházi ember azt jósolja, hogy az ő neve a debreceni színház biztos válságba jutását jelenti. Debrecenben a színház színpada oly rozoga, életveszedelmes, hogy csak rá kell terelni a belügyminisztérium figyelmét és október elsején zárva marad öreg muzsacsarnokunk, mert a belügyminiszter betiltja az előadásokat. A nézőtér siralmas hiányai, nyomorúságai ellen is ezer a jogos panasz. Valósággal végren-

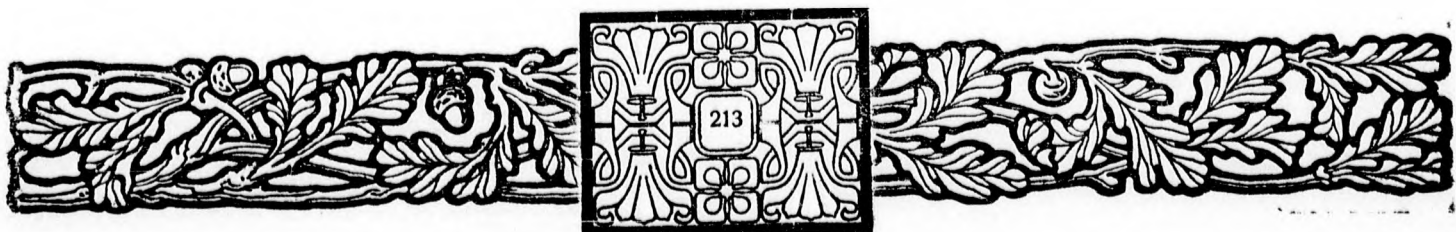
deletet kell csinálnia annak, aki most színházba jár, a meredek lépcsőn és a szűk ruhatári odúba teszi be a kabátját. A városnak csodamódon terülj asztalka varázslódott eléje, csak egy szót kellett volna szólnia s kétszáz ezer korona ajándék van a pénztárában és Bálint és Jámbor műépítésszek remek tervei szerint csaknem vadonat új színházat, kényelmes, pazar nézőteret kap a közönség. De hiába! Debrecenben A cél szentesíti az eszközöket. Tehát Zilahy Gyuláé lesz a színház, ha ugyan a közgyűlés el nem veszi tőle. Mert úgy áll a dolog, hogy föllebbezés készül és meg- eshetik, hogy a páholyos tanácsi határozatot a köz- gyűlés alaposan elpáholja.

Primadona divat a vidéken. Furcsa gusztusa van a vidéki közönségnek és sehol sem alkalmazható oly mérvben „a kinek a pap, kinek a papné” elve, mint a primadonnáknál, a dédelgetett énekes tánczos- nőknél, mert a valódi énekművésznők nem hódíthat- nak ma már az operette terén, mert ők csak szépen énekelnek és szépen játszanak, de megtartják nőies- ségüket is, a színpadon is urinők maradnak és ma — nem ez kell a magyarnak! De mennyire eltérő a közönség gusztusa a primadonnák tekintetében, itt a példa. Feledi Boriska Szegeden tetszett a közönség- nek; nem úgy mint Pécssett, ha tetszett Pécssett ép- penséggel csak sikerei voltak. Nagyváradon már meg- oszlanak a vélemények; a közönség egyik részének nagyon tetszik, másik részének sehogy és így meg- oszlik a sajtó véleménye is.

Kifejezésre jutott ez a nézeteltérés a színügyi bizottságban is. Elődjé: Parlagi Kornélia nagyon tet- szett a nagyváradai közönségnek, mely őszintén saj- nálta távozását; Szegedre szerződött és ott azt írják róla a lapok, hogy éppenséggel nem tetszett, mert semmi vonzó sincs játékában, se énekében. Lónyai Piroska primadonna, akit a kolozsvári közönség na- gyon szeretett, onnét Szegedre szerződött, ahol nem fogadta el se a sajtó, se a közönség; most a nép- színházban vendégszerepelt, kapott még jó kritikákat is, de több lap megírta, hogy évek hosszú sora után jöjjön el újból, talán addigra ér majd valamit. Kaposi Józsa, akivel a Pécsi közönség sehogy se tudott megbarátkozni, Pozsonyban, Sopronban és most Fiu- méban a közönség és sajtó teljes elismerése mellett játszik. Debrecenben rendkívül tetszett Felhő Rózi, a ki Nyiregyházán közepes sikert se bírt aratni, M.-Szi- geten pedig valósággal megbukott. Így számtalan pél- dát hozhatnánk még föl annak beigazolására, hogy ugyanaz a színésznő ugyanazon képességekkel, ugyan- olyan értékkel és énekkel az egyik nagy városban nagy sikerenk részese, a másikban pedig, hogy ugy- ne mondjuk, letörök. A siker ily körülmények között csakis szerencse dolga, a közönség szeszélyétől és a mint Somogyi Károly a napokban a nagyváradai szín- ügyi bizottság ülésén mondotta, főként a szereptől függ, melyben az illető énekesnő bemutatkozik.

A vérsavó diadalutja. Nem is oly régen, azt hitték, hogy az ember minden betegsége csak sejt- elváltozás. Lenézéssel beszéltek az orvosok az azelőtt letűnt kor, szerintük gyermekes felfogásáról, arról a felfogásról, amelyben még nem beteg sejtek hanem beteg nedvek voltak a vádoltak a pathologiai proces- susokba. És ime alig telt el 3-4 évtized, s már megint nyakig uszunk a »romlott testnedvek« kórta- nában. Majd minden betegség újra »mérgezés« lett. Az egyik fajta mérget maga az ember termeli, élet- folyamatai közben. Ezek az »önmérgek«, az auto- toxinok. A másik fajta mérget az emberen élősködő gombák termelik, mindenféle bacheriumok, melyek nem elég, hogy rajtunk élősködnek, hálából még mér- ges váladékaikat is vérünkbe bocsájtják. Mind ez a sok mérge ott kering a vérsavóban, abban a viz- tiszta, átlátszó, fehérje tartalmu folyadékban, amiről eddig azt hitték, hogy csak arra jó, hogy a vörös vérsajtek kényelmesen uszkálhassanak benne. Pedig nem így van. A vérsavót a természet kifürkészhe- tétlen céltudatossága ellenmérgekkel is felruházta, amelyek a mérgekhez hozzákapcsolódva, azokat hatás- talanokká teszik. Megindul aztán a küzdelem a mér- gek és az ellenmérgek között; a mérge győzelme — halál, az ellenmérge — az élet diadalma. De a bak- teriologia nem elégedett meg ezeknek a tényeknek pusztá konstataálásával; addig keresett kutatott, míg megtalálta a módját annak, hogy hogyan kell a be- tegségekkel viaskodó ellenmérgeket a vérsavóban megszorítani és így a küzdelmet az élet javára el- dönteni. A gyakorlati tapasztalás, igaz, itt is meg- előzte az elméletet és Jemer, aki száz évvel ezelőtt tehénhímlővel oltotta be az embereket, hogy igazi hímlőt ne kapjanak, volt az apja az egész vérsavó- gyógyításnak, pedig fogalma sem volt a vérsavó sze- repéről. A szérum-gyógyítás alapja az, hogy bizonyos állatokat (lovakat) lassanként hozzászoktatnak a bacil- lusokhoz, mint ahogy Mitridates is hozzászokott a mérgekhez. Az ilyen állat nemcsak, hogy maga nem érzékeny aztán a fertőzéssel szemben, hanem időről- időre lecsapolt vérének savójával ezer meg ezer beteg embert is meggyógyít. Ilyenfajta kísérleteket végzett Behring a tüdővészbacillusokkal. És csak eddig az állatokon próbálkozott meg a tuberkulosis gyógyítá- sával, eredményeiből az emberiség javára is jót re- mélhettünk. És ha ígéretét beváltja Behring, épp úgy fog tüdővész ellen oltani, mint ma a hímlő ellen.

Irodalmi Körök

Bajza József emlékezete. Bajza József emlékezetének szentelte a Kisfaludy-Társaság szerdai ülését, amelynek programját nagy közönség hallgatta végig. Az elnöki székben Beöthy Zsolt ült, mellette Berzeviczy Albert alelnök. Az ülést szépen vezette be az elnök magas színvonalon álló, értékes visszaemlékezése, amelyet Négyessy László székfoglalója követett Bajza Józsefről.

Az ülés elején Vargha Gyula főtitkár tett jelentést néhány folyó úgyról, mire Beöthy Zsolt a magvas megnyitójában elmondotta, hogy Bajza József emléke nemesek a társaság egyik alapítójának, de a nagyérdemű írónak képét is támasztja fel szemeink előtt. Az alapvetőt, ki új szellemmel új irodalmat akar, új zászlót tűz az irodalmi fejlődés elé. Az íróét, a ki a magyar vitatkozás stíljének acélját a legkeményebbre hevítette, a legtisztábbra csiszolta és a legélesebbre köszörülte; ki esztétikai eszméit és kritikai meggyőződését eladdig példátlan, egész lelkét rátevő komolysággal és bátorsággal hirdette. A lelkes alapvető és kitűnő író azonban, eszméivel és egyéniségével egyaránt, egész közéletünk történetének nagy távlatában is méltó és kiváló helyen mutatkozik. Széchenyi mögött, az ő kíséretében, eszméinek kürtöseként az irodalom világában. Midőn Széchenyi az avult magyar közrendnek és közfelfogásnak hadat izen: ugyanabban az esztendőben, 1830-ban, vívja Bajza a legnagyobb harcát az irodalom hívatlan, ósdi nézetei és vezetői ellen. Széchenyi legrövidebben szólva azt hirdeti hogy: meg kell végre ismernünk igazi érdekeinket, megbecsülnünk és kifejtenuk, ettől függ nemzetünk egész jövője. A legszorosabban csatlakozik hozzá Bajza azzal a követeléssel, hogy meg kell ismernünk és válogatnunk az igaz irodalmi értékeket, megbecsülnünk a tehetség, a tanulmány, a gondolat magában való értékét, mert ez az első feltétele szellemi életünk haladásának, csak így illeszkedhetünk bele igazán és komolyan nemzetünk irodalmi életköre, Széchenyi álmodott új Magyarországa. Az önértet, a hazafiság irodalmi értékei nemes tanítójának írásából — végzi Beöthy — áradjon tanulság jelen és jövő irodalmunkra, de áradjon pályájából is. Tanulja meg belőle különösen kritikánk azt, amit Spencer Herbert ép most megjelent emlékirataiban oly zseniálisan fejez ki: „Az igazság szeretetének uralkodnia kell bennünk a győzelem vágya fölött!” Tisztelet Bajza József nemes emlékének! A gyönyörű megemlékezést lelkes taps kísérte.

Ezután Négyessy László, a társaságnak legutóbb megválasztott rendes tagja lépett a felol-

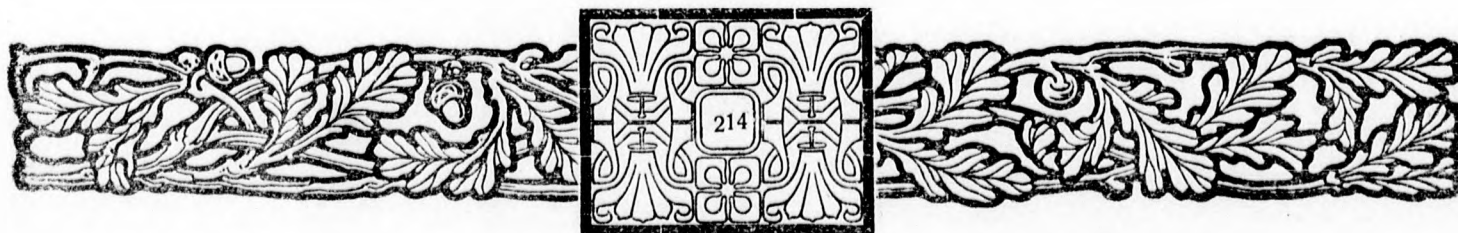
vasó asztalhoz, hogy székfoglaló előadását Bajza József emlékezete címen megtartsa. Az emlékbeszéd bőven és jellegzetesen foglalkozik Bajza pályafutásával s ennek keretében főképp irodalmi működésével a kritika és líra terén. Az érdekes, szépirodalmi munkát nagy tetszéssel fogadta a hallgatóság, Beöthy Zsolt elnök pedig elismerő szavak kíséretében nyújtotta át Négyessynek a társaság tagsági oklevelét. Utána Endrődi Sándor mutatta be néhány újabb költeményét, amelyeken az élet őszének borongó hangulata ült. A mindmegannyi kedves, bájos költemény mély hatást tett a közönségre. Az utolsó felolvasó Pekár Gyula volt, aki Vitézi udvarlás című novelláját olvasta fel szintén nagy tetszést keltve. A felolvasó ülést zárt ülés követte.

Irodalmi pályázat. Egyre teremnek a pályázatok e széles szép hazában. A vidéki irodalmi egyesületek a lassan egybegyűlt pénzekből pályázatot hirdetnek, amellyel néhány középiskolai tanuló becsvágyát fölbresztik és szereznek nékiek nyughatatlan percekét. Néha ki is adják a pályadíjat egy-egy ismeretlen nagyságnak, aki aztán nyugalmasan elpihen babérain. Pedig helyesebb volna azokból az összegekből törekvő és kezdő tehetségeket buzdítani és segíteni. Dehát nem így csinálják ezt minálunk. És ez mindig eszünkbe jut, amikor egy-egy újabb pályázat kitűzéséről értesülünk. A Borsod-Miskolci-Kultúregyesület is nyilvános pályázatot hirdet: „Szemere Bertalan. (Élet és ellemrajz.)” című tétel kidolgozására. Önálló, irodalmi becsű munka kívántatik. Jutalma 500 korona. Záros határidő 1904. dec. 31. A jeligés és idegen kézzel írott munkák dr. Szentpály Istvánhoz, az irod. biz. elnökéhez (Miskolc) küldendők. A pályanyertes mű az egyesület tulajdona. A pályázat eredményét az egyesület 1905. évi március havi közgyűlésén hirdetik ki.

Az aradi Kölcsey-Egyesület irodalmi szakosztályának folyó évi április hó 24-én tartott teljes ülésének határozatából az 1904. évre hirdetett pályakérdések ez uton újból meghirdettetnek:

1. Kívántatik magyar jellegű víg, vagy satirikus verses költői elbeszélés. (Jutalma száz korona.)
2. Kívántatik egy felolvasásra alkalmas valamely aktuális kérdést fejtegető, érdekesen és könnyedén megírt tanulmány. (Jutalma száz korona.)
3. Kívántatik egyfelvonásos eredeti vigjáték (Jutalma száz korona.)

A pályázatban csak a Kölcsey-egyesület tagjai vehetnek részt. Az idegen kézzel, az ívnek csak egy oldalára leírt, fűzött és lapszámozott pályaművek 1904. évi július 1-én délig küldendők be Edvi Illés Lászlónak, az irodalmi szakosztály elnökének címére Aradra. A pályaművek megbirálására a szakosztály bizottságot alakít s a pályázat eredményét 1904. évi szeptember havának 4. napjáig kihirdeti. A szakosz-

tály fentartja magának a jogot, hogy a pályadíjat nem nyert, de értékes műveket a szerzőkkel eszköz- lendő megállapodás alapján felolvasás, illetve előadása és a szakosztály folyóiratában való első közlési joga az irodalmi szakosztályt illeti.

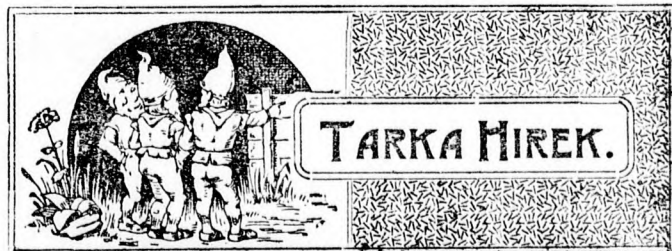
Irodalmi élet Lőcsén. Az ősi, híres neves szé- pesi városok egyikében szintén van valamelyes iro- dalmi élet. A magyar irodalomnak lelkes katonái — akik többnyire a középiskolák tanárai közé tartoznak — havonként szoktak tartani félig tudományos, félig irodalmi összejöveteleket. Ilyenkor aztán nagy közön- séget hívnak meg, különösen és első sorban hölgye- ket. Jól tudva azt, hogy a nők gyöngédebb és fino- mabb érzeke termékeny talajul kínálkozik a „szép“ magvainak befogadására, amelyből aztán az irodalmi élet dús virága fog elősarjadni. Éppen azért ilyen irányban tartják az összejövetelek műsorát, amelynek majdnem minden száma nőket érdeklő dolgokat ölel föl. A legutóbbi ilyen összejövetel április hónap utolsó napján volt. Véletlenül kezünkbe került ennek a meg- hívója, amit a magyar nemzeti irodalom fejlődése szempontjából érdekesnek tartunk leközzölni. Ime így hangzik: „Meghívó a folyó hó 30-án, szombaton d. u 4 órakor az áll. főreáliskola fizikai előadó termében (II. emelet, jobbra) tartandó tudományos és irodalmi összejövetelre. Bejelentett tárgyak: 1. Hadik Ríchárd kir. kath. főgimnáziumi tanár: Az egészséges lakás. Előadás különös tekintettel a hölgyek részére. 2. Hó- ger Ferenc, kir. kath. főgimnáziumi tanár: A nő kérdés. (A nő társadalmi, történelmi és politikai sze- repe az ókortól napjainkig.) 3. Dr. Pekár Károly áll. főreáliskolai tanár. A reformruha és a női szépség jogai. Esztétikai előadás. Ferenczy Emil az iglói fa- ipari szakiskola tanára most megszakított ciklusok előadásorozatát jövő alkalommal folytatni fogja. Kedves kötelességet teljesítek, mikor az érdeklődő igen tisztelt közönséget ez érdekes előadásokra meg- hívom. — Lőcsén, 1904. április hó 23-án. — Fleisch- hakker Lajos ezidei elnök.

A pozsonyi Toldy-kör irodalmi-bizottsága ifjú dr. Vutkovich Sándor kir. jogtanár elnöklete alatt tar- totta alakuló gyűlését. A bizottság alelnökké Albert József, lyceumi tanárt, jegyzővé Szövényi László dr.-t választotta meg. Az elnök a bizottság működésének fontos voltát hangoztatta s működésének két főcélja- képen felolvasások rendezését s irodalmi pályázatok hirdetését jelölte meg. Határozatba ment, hogy a jövő ősztől fogva több pontból (felolvasásból, szavaltból s zeneszámokból) álló irodalmi estéket fog rendezni a bizottság a Toldy-körben, fővárosi és vidéki írók s a kör tagjainak közreműködésével. Ifj. dr. Vutkovich Sándor ugyanekkor 200 kor. pályadíjat ajánlott fel, melyet történelmi tárgyú munkára fognak kifizetni. A pályázat címe: „Pozsonyi mártírok“ lesz s életrajzok alakjában a szabadságharc mártírjaival kell foglalkoznia

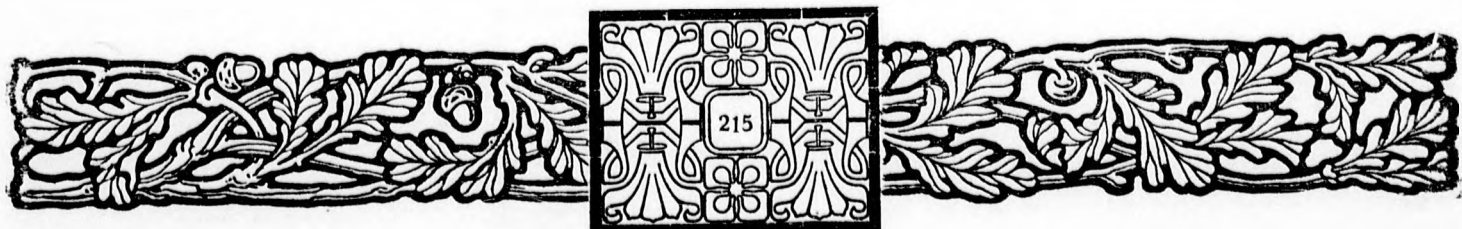
A bizottság még azt is elhatározta, hogy működési körét, stb. újra szervezi, azt szabályokba foglalja és az arra vonatkozó tervezet elkészítésével alelnökét, Albert József tanárt bízta meg.

Az irodalom halottja. Az Erdélyi Irodalmi Tár- saság gyászapon jelenti veszteségét. Szász Gerő első alelnöke, az országosan ismert irodalmi férfiú hunyt el és május 1-én temették el nagy részvét mellett Ördög-keresztúron, ahova Kolozsvárról szállították. Az erdélyi irodalmi társaság veszteségéről a vidék több irodalmi társaságát levélben értesítette.

A Temesvári „Arany János Társaság“ ülése. Temesvár irodalmi köre: az Arany János társaság ünnepi felolvasó ülést tartott, amely egyúttal a két fölolvasonak székfoglalása is volt. Az egyik új tag nő: *Marsics Rozina*, a temesvári felsőleányiskola igazgatója. A másik *Lendvay Miklós* Temesvármegyei tb. főjegyzője s a „Délmagyarországi Közlöny“ fele- lős szerkesztője. Mindketten szellemileg kiváló tagjai Temesvár társadalmi és irodalmi életének. *Marsics Rozina* fölolvadásának címe: „Arany János költésze- tének nőalakjai“. *Lendvay Miklós* „A magyar hivatalos nyelv“ ékesszólásáról értekezett. Mindkét fölolvadás értékes irodalmi munka, amit az egybegyűlt előkelő közönség méltó érdeklődéssel hallgatott végig. Mind- két fölolvadót a társaság elnöke *Szentkláray Jenő* külön-külön üdvözölte. Beszédének során fölemlítette hosszas és szorgalmas irodalmi munkásságuknak minden kiemelkedő mozzanatát. Végül pegig átnyuj- totta az új tagoknak az irodalmi társaság tagsági dísz- oklevelét.

A sarkvidék népe. Az egyetlen vad nép, mely- nek életmódján mitsem változtathatott eddig az euró- pai civilizáció, a grönlandi eszkimók. Míg más vad népek mindinkább kivesznek, vagy eredeti jellegük- ből kivetkőznek, Grönlandban az eredeti eszkimó lakosság egyre szaporodik, ami a dánokat, a sziget jelenlegi tulajdonosait nagy büszkeséggel tölti el. 1850-ben északi Grönlandban 6000 eszkimó élt, ma 11,200. Az igaz, hogy ez már vegyes faj, mert azon a vidéken száz közül csak 56 eredeti eszkimó, a töb- binek az ereiben európai vér is csergedez. Az ott megtelepedő európaiak nem szoktak asszonyt maguk- kal hozni, hanem az eszkimókkal vegyülnek el. Ösz- szesen 14 ember él a gyarmaton, ki tisztán európai eredetű, de külsejükre már alig lehet őket az eszki-

móktól megkülönböztetni. Grönlandban a születési arány sokkal nagyobb, de a gyermekhalandóság is, ami az egyensúlyt helyreállítja. Az eszkimók nem sokáig élnek. Aki negyven éves kort ér meg, az már öreg ember számba megy. Keleti Grönlandban, melyel Dánia csak az utóbbi időben kezd törődni, az 500 főnyi lakosság egész tiszta eszkimó, mely eddig semmi más fajtaival nem vegyült.

Az emberek fogazata kétségkívül arra vall, hogy az ember a húsevő állatokkal, sőt a ragadozó állatokkal rokon s nem a növényevőkkel. Már hiába, de ez olyan igazság, amit a világ összes vegetáriánusai sem cáfolhatnak meg. Viszont az is tény, hogy az emberi fogazat a kultúra fejlődésével nagyon degenerálódott. Ósapáink, akik még barlangokban laktak és medvékkel vagy másféle bestiákkal viaskodtak a betevő falatért s a hatalomért, olyan gyilkos fogakkal bírhattak, amilyent hiába keresnénk a mai embereknél, még az árjáknál is. Eletszokásaink annyira változtak s táplálékaink elkészítése olyan, hogy ma már az átkapocsnak alig van munkája s a teljesen fogatlan aggastyán is mindig talál asztalunkon olyan ételt, melylyel jóllakhatik. Az pedig tudományosan megállapított tény, hogy a nem használt szervek lassankint visszafejlődnek s ez a sorsa az emberi fogazatnak is, melyet ma már a világon legelterjedtebb betegség, a fogak odvasodása is egyre gyöngit. Ha így haladunk, akkor maholnap az emberiség egészen fogatlan lesz, mint ahogy az emberi szőrzetre is teljes pusztulás vár. A kopasz emberek nagy legiója tanusítja ezt. Szomorú kilátás a későbbi nemzedékekre, hogy kopasz fővel és fogatlan szájjal kell majd szerelmet vallani nekik! És ezt az ugyancsak kopasz és fogatlan leánykák bájos (?) mosolylyal veszik tudomásul... Ha csak a haj- és fogművészek nem segítenek rajtuk.

Csokonai dalünnep. Csokonai városának van egy közönsége, amely a végletekig tud lelkesülni — szóval. De amikor aztán a tettek mezejére kellene lépni, akkor nincs az a lelkes közönség sehol. Ezt tapasztalhattuk újabban a Csokonai dalünnep alkalmával, amit a Csokonai-kör a Városi Dalegylettel karöltve rendezett április hónap 28. napján. A két egyesület multja maga elég biztosíték arra, hogy a dalünnep művészi színvonal és élvezetes műsor tekintetében semmi kívánni valót nem hagyott hátra. A dalegylet és Rác Károly zenekarán kívül Kardos Albert dr. és Szűcs Margit vettek részt az előadásban, kiknek nevéhez nem egy sikerekben gazdag est emléke fűződik. A dalestély kezdete előtt a jelenvoltak megtekinthették a Csokonai ereklyéket, a melyeket teljes számban itt állítottak ki először a közönség kíváncsi szemének.

És e szép dalünnepen mégis alig jelent meg 50 ember. Ugy látszik, Csokonait nem csak életében, de halálában is üldözi a balsors. Hiába írta a boldogtalan költő, hogy „majd meg ért engem a XX-ik század, azoknak írok!” Csalódott ebben is a szegény poéta, mint mindenben küzdelmes életén át. — Nem értenek meg Tégedet még most sem! Szülő városod közönsége sem tartja érdemesnek, meghallgatni a te gyönyörű dalaidat és „nem fonnak érdemlett babért felkent fejedre!” — Jó, hogy nem tudsz róla, ott a tavasz áldott kezű tündére által vadvirágokkal beszórt sírod alatt, ott a „magánosság sötét világán” álmatlan álmokat aludva, — porrá vált szived nem telik meg keserűséggel immár, a Téged méltatni nem bíró, törpe lelkű utódok hálátlansága miatt!...

Tompa Mihály szülőháza. A gömörmezei múzeum érdemes és tiszteletreméltó igazgatója: Fábry János nyug. főgymnasiumi tanárnak mostanában igen jó eszméje támadt. A jövőre gondolva ugyanis aggodatom fogta el, milyen sors várhat arra a kis vityilóra, a melyben hazánk egyik legnagyobb költője: Tompa Mihály látott napvilágot s hogy ennek a háznak legalább mása örökké meg legyen, még akkor is, ha az idő vagy kegyetlen kéz az igazit lerombolná, egy itteni tehetséges és kitűnő fiatal asztalossal: Molnár Gergelylyel elkészíttette a Tompa szülőházát kicsinyítve, de az igazival teljesen megegyezően. A fiatal ember remekelt e művel s már a napokban teljesen befejezve a nagyközönség részére is megszemlélhetővé teszi a szép munkát Fábry igazgató.

TARTALOM: Az irodalmi bírálat: Petur. — Contra festa: Endrődy Sándor. — „János vitéz” története: Oravecz Ödön. — Az új drámaszülőről: Szakács Andor. — Csokonai dallamok: dr. Kardos Albert. — Tavasz hó: Vértessy Gyula. — A császár keresztfia: Malonyay Dezső. — A néphez, A léghajó: Zemplényi Árpád. — Az Emma-dalok: dr. Kaposy Lucian. — Amikor a szepesi gróf lánykérdőbe megy: Nagy Andor. — Az utcán: Rudnyánszky Gyula. — Szerelmem: Szederkényi Anikó. — A deres meghalt: Morvay Zoltán. — Tudós társaság: Antal Sándor. — A fény és az árny. — Az új bokrétaból (versek): Baja Mihály, Gulyás József, Gyökössy Endre, Madaj Gyula, Oláh Gábor. — Tövisék és virágok. — Költészet. — Színház. — Tudomány. — Irodalmi körök. — Tarka hírek. — Debrecen. — Ország világ.

Kiadó laptulajdonos: MORVAY ZOLTÁN.

NYOMTATTA A CSOKONAI-NYOMDA (RUZIGSKA GYULA ÉS TÁRSA) DEBRECENBEN

